

Indhold:

- 1: Døden får nok - af Kim Fupz
- 2: Leif og døden - af Svend Åge Madsen
- 3: Døden er et palindrom – af Ditte Steensballe
- 4: Døden set fra Afrika, Asien, Australien, og Arabien
- 5: Ravnene - af Edgar Allan Poe
- 6: Livets vej krydser dødens spor – af Jimbut
- 7: Ved dødens tærskel – af Benjamin Weber Pedersen
- 8: Kærligheden til døden - af Suzanne Brøgger
- 9: De slukker deres lys – af Rasmus Daugbjerg
- 10: Indtil det ikke længere er en film – af Ursula Andkjær Olsen
- 11: Cold – af Kirstyn McDermott
- 12: Calaveras de satiriske digte – af Madelin Wilian & Amdi Silvestri
- 13: Dødsens suk – af Juan Rulfo
- 14: Opstandelsessang (uden kiste) – af Nicolaj Stochholm
- 15: Myten om nordlyset - af Jon Angajoq Nattoralissuaq
- 16: Corpus Pineale – af Gudrun Østergaard
- 17: Gotisk litteratur – af Amdi Silvestri
- 18: Jo-Jo Blings' begravelse – af Madelin Wilian
- 19: Døden selv kan tids nok dø – af Klaus Æ. Mortensen
- 20: Spørgsmål til dødspanelet
- 21: Oversigt over alle dødsevents 2017-2021

DØDEN FÅR NOK

kim fupz Aakeson

Så ser man lige at Døden får nok. Altså nok som i N-O-K. Døden har arrangeret borgerkrige og jordskælv. Døden har taget sig af alle de farlige sygdomme, hjerte-kr-sygdommene, hjerneblødningerne, Døden har sørget for togulykker, skibskatastrofer, bilulykker og Døden har fået flyvemaskiner til at styrte ned.

Ja, han har selvfølgelig ikke klaret alverdens dødsfald helt alene, han har medarbejdere, han har afdelinger, lidt ligesom med julemanden der jo heller ikke kan overkomme alle børn i verden på én eneste sølle juleaften.

Døden har et hovedkontor og sidder bag et skrivebord fireogtyvesyv, han ringer og mailer rundt til alle afdelingerne rundt omkring på jorden og sørger for at folk dør.

Hallo, siger Døden til en medarbejder i Toronto. I er bagud, I må arrangere nogle dødsfald, en stor bilulykke eller en sygdom der smitter!

Javel Chef, siger medarbejderen så.

Så ringer Døden til Shanghai og skælder ud og bagefter ringer Døden til afdelingen i Oklahoma og roser dem fordi de har slået lige tilpas med folk ihjel.

Vi gør hvad vi kan, siger medarbejderen i Oklahoma og er tydeligt stolt over sådan at få ros.

Men nu orker Døden ikke mere, han drømmer om et lille fornuftigt hus et sted, han har kig på Bramming, boligpriserne er til at have med at gøre i Bramming og Døden vil gå og nusse med blomster, lave et flot staudebed, den slags.

Goodbye, siger Døden til sine medarbejdere, da han har skrevet under på slutsedlen på en murer mestervilla på Vinkelvej med både forhave og baghave. Hyg jer.

Øh, siger alle medarbejderne. Hvordan hyg jer?

Ikke mere død, siger Døden. Jeg lukker butikken.

Jamen, klynker medarbejderne, der nu skal til at være arbejdsløse.

Ikke noget jamen, siger Døden. Jeg har en have at passe.

Men folk bliver glade. Ellevilde, faktisk.

Wouv! råber de. For fedt! Vi skal leve for evigt!

Det er ret vildt. Der er jo krige i gang, men soldaterne skyder og skyder på hinanden til ingen verdens nytte, til sidst smider de geværene fra sig og sjosker hjemad. Biler støder sammen og bilisterne stiger uskadte ud, trækker på skuldrene og tager bussen resten af vejen. Flyvemaskiner falder ned, men passagererne børster snavset af tøjet og ærgrer sig over et nyt jakkesæt der nu er mere eller mindre ødelagt, andet sker der ikke.

Folk nyder livet ved tanken om at det bare bliver ved fra nu af. Ved og ved. Og ved og ved. Der er ikke mange der møder op på arbejde, i hvert fald ikke når vejret er godt.

Øh, hallo, siger direktørerne og mellemlederne rundt omkring. I bliver sgudda fyret hvis ikke I gider arbejde?

Fyr løs, siger folk. Hvad skulle der ske ved det? Vi er udødelige.

Alle tænker at ingenting haster, man kan jo bare gøre det en anden dag. I morgen eller i overmorgen eller i næste uge engang. Så bønderne gider ikke stå tidligt op og pløje markerne og de gider da slet ikke at høste. Bagerne gider nu alligevel heller ikke bage brødet mere og folk behøver ikke spise noget, for man kan ikke dø af sult, så hvad gør det?

Og det samme sker andre steder, mekanikerne reparerer ikke bilerne, asfaltarbejderne gider heller ikke lave hullerne i vejene mere, men benzintankene er også lukkede og ingen skal rigtig nogen steder, ikke i dag i hvert fald, så hvad gør det?

Folk får i det hele taget ikke rigtig taget sig sammen til noget lige i dag, de får ikke talt så meget, de får ikke gjort så meget, de dasker tilfældigt rundt og tænker at de når det nok og efterhånden glemmer de fleste egentlig hvad det var de nok ville nå. Men der er jo tid nok, så hvad gør det?

Man kan snart se hvordan alting går i stå, man kan for eksempel se det på folks haver, haver skal nemlig passes ret tit for ikke at gro til i ukrudt og skvalderkål. Folk kan godt selv se at græsset er lidt højt og højbedet ligner en slagmark, mange tænker at de vil nikke den en skalle på et eller andet tidspunkt engang ude i fremtiden.

En af de meget få haver der skiller sig ud er Dødens, det viser sig at Døden har virkelig grønne fingre, han kan beskære et japansk kirsebærtræ, han kan få en rhododendron til at blomstre, han husker at vande, han husker at gøde.

Og i morgen, tænker Døden. I morgen anlægger jeg en køkkenhave nede bag pæretræet, for er der noget der smager godt, så er det sådan en helt frisk, orange og sprød gulerod, man lige trækker op af jorden.

Leif og Døden

Af Svend Åge Madsen

Overhofmarskallen var ærlig talt temmelig forvirret da han udråbte den niårige Leif den fireoghalvtredssindstyvende til landets nye konge. Derfor udtalte han, langt og dvælende: L-I-F-E. Hvortil han tilføjede: LIV. Ikke fordi han oversatte ordet, men fordi 54 var skrevet med romertal i det dokument han læste op af. Selv overhofmarskaller kan fejle.

Hans usikkerhed skyldtes en hed diskussion i hofkredse om hvor udførligt man skulle indvie knægten i omstændighederne ved forældrenes pludselige bortgang.

For i sin dødsstund befandt dronning Thana sig midt i elskovsakten idet hun langsomt bevægede sit nøgne skød hen over det underste af sin mands ansigt. Hvor hun pludselig sank sammen, ramt af et hjerteslag, formodentlig af anstrengelse. Uheldigvis blev hun siddende tungt hen over ægtemagens åbne mund og hans kærligt fremstrakte tunge. Thana var, som folket vidste, blevet temmelig kraftig, havde jo ikke så meget andet at foretage sig end at bevæge sit skød. Hvorimod kongen var spinkel, han rørte sig ikke så meget, hverken til daglig eller nu. For han blev tynget ned af den tunge krop der hvilede på ham, ude af stand til vride sig væk fra det kærlige skød der lukkede både hans mund og næse.

Nogle vil mene at det må være en frygtelig død, andre at man ikke kan forestille sig noget saligere end at udånde med munden fyldt med sin elskedes livgivende organ.

Life den fireoghalvtredsindstyvende var en tænksof dreng. Han blev undervist af filosoffer, hvoraf én kunne fortælle at ordet eller sproget var begyndelsen, dét skaber hvad det benævner. Hvad vi ikke har ord for, findes ikke.

Som sin første storslåede gerning besluttede Life at afskaffe døden.

I hele landet blev det strengt forbudt at udtale ordet død, og alle dets omskrivninger, hvoraf der virkelig var mange som der ikke er grund til at opremse her, eftersom de ikke længere beskriver noget der eksisterer. Selvfølgelig ikke kun fjernet fra talesproget. Også bøger, aviser, inskriptioner måtte forsage ordet i alle dets bøjninger. Det førte til store ændringer. På grund af forbuddet led ikke mindst kriminalromaner en brat ... undskyld.

Alle landets indbyggere blev truet med lovens strengeste, selvfølgelig unævelige, straf ved overtrædelse. Ingen var længere i stand til at omtale Lifes elskede mors livsskæbne, eller håne hans fars endelige forløsning.

Kong Lifes vise strategi virkede. I lang tid oplevede man ikke det fænomen som han jo havde afskaffet. Den eneste bivirkning var at en ubehagelig stank begyndte at brede sig over hele landet. Mange begyndte at bruge mundbind for at holde stanken ud - og ude.

Men en hændelse, som ingen kan finde ord for, bevirkede at den gode Life fortvivlet måtte indse at hans plan ikke var holdbar i længden.

Da fandt han tilfældigt en brochure fra et reklamebureau der kaldte sig Tro og Fidus, idet det dog forsikrede at Fidus blev brugt i sin oprindelige betydning, nemlig Tillid. Pjecen påstod hårdnakket at Tro og Fidus var i stand til at løse alle jordiske problemer.

Bureauet sendte Life en ældre kvinde, Susanne, som endda hævdede at hun for umindelige tider siden havde været tilknyttet hoffet. Kong Life fremlagde sit problem for Susanne og hendes yngre ledsager, Rikkard. En opgave der virkelig ikke var let at løse.

Men da Susanne gennemsøgte sine omfattende arkiver mindedes hun en sag der lignede Leifs problemer. Bureauet var, noget før Susannes tid, blevet opsøgt af tre skuffede, ja nærmest livstrætte mænd. Disse tre havde troet på og knyttet sig til en spåmand der havde stillet sine tilhængere den lykkeligste tilværelse i udsigt. Nu var der sket det uheldige at deres sandsiger var blevet arresteret og udsat for den mest forsmædelige og smertefulde død. Intet var tilbage efter ham, de fortvivlede tre stakler stod nu med tomme hænder og tomme løfter.

Da fandt det agtværdige bureau en løsning på mændenes problem. For i virkeligheden findes der jo to liv, påpegede Tro og Fidus. Dels det man kan kalde for-livet, som er det vi alle sammen kender, dels efter-livet, og det var netop en genvej til dette som de tre staklers, nu henrettede fører havde fundet. Ikke bare havde han lovet sine følgere guld og grønne skove, ja, diamanter og skyggefulde lunde, men han anviste dem vejen til det der er så vidunderligt at ingen kan forestille sig det.

I sit for-liv havde spåmanden ikke haft mange tilhængere, men efter at han anviste genvejen til efterlivet, blomstrede skaren der dyrkede ham op. Under betegnelsen ddf, der står for 'desperate døds-fornægttere', flokkedes efterhånden ufatteligt mange.

Kong Leif belønnede Tro og Fidus i rigt mål og udbredte læren om det gode efterliv, som ingen har beskrevet, hvorfor det formodentlig er ubeskriveligt godt.

Og ved hans død kunne overhofmarskallen udbrede en hyldest til Kong Life, den fireoghalvtredssindstyvendes korte, men derfor endnu større liv, thi han havde hurtigt fundet vejen til efterlivet, hvorpå alt ville blive endnu bedre.

DØD ER ET PALINDROM

af Ditte Steensballe

Død er et palindrom. Palindromer er ord der staves ens forfra og bagfra. Et sprogligt spejl. Rækker af bogstaver der mødes på midten og har samme betydning uanset om man staver dem forfra eller bagfra. D. Ø. D og D. Ø. D. Begyndelse og slutning er ikke palindromer, men livsvilkår. Ligesom det er et livsvilkår at fødes i Nord, Syd, Øst eller Vest.

Jeg er vesterlænding. Jeg kender de skarpt optegnede ritualer her. Kirken, kisten, sort eller hvid. Jesus på korset. Begravelser i kirken siden sjette leveår. Sidde på forreste række og tænke på Tivoli, fordi det afhjalp en fuldkommen fortvivlelse. En anden gang tanken på alt det liv, der havde været. Billeder, billeder. Jeg var en alt for lille ramme til at rumme det hele.

Der er de her billeder: Han blev fundet halvt inde under sit skrivebord. Han havde lavet noget af det han holdt allermest af lige til han faldt om. Han var havbiolog. Hans båd blev solgt. Han kunne ikke lide afklippede blomster. Blomsterne skulle stå i naturen med deres rødder eller løg. Der var tegninger og lys på hans kiste. Bagefter sang vi om ham, spillede, grinede, gråd, fortalte historier. Og der var ingen blomster, bare blomsterløg der blev plantet i hans datters have, og lidt af hans aske strøg til havs og jeg læste i etymologibogen han gav mig, da han mødte hende der fødte mig for mange år siden. "Havbiolog: person der beskæftiger sig med den videnskabelige disciplin havbiologi."

Der er de her billeder: Min far. Han skal i jorden. Helt klassisk med kirke og jordpåkastelse. I den anden ende af landet. Jeg kan ikke være med. Jeg er i den anden ende af navlestrengen, kunne man sige; jeg bærer et barn der skal til verden. Turen går til verden og jeg må være i nærheden af stedet, hvor han skal ud på den anden side. Den anden side af huden. Jeg tager til havet tæt på. Tager sand i mine hænder og kender klokkeslættet, hvor kisten sænkes i jorden. På samme tid sænker jeg min svangre krop i havet. På vej hjem besøger jeg den guitarforretning han kom i fra han var teenager og lige til det sidste. Og talte med ham, der havde solgt min far guitarstrengene og stod i det rum, hvor han ofte sad og spillede guitar. Jeg spiste bearnaisesauce den aften. Han elskede bearnaisesauce.

Der er de her billeder: Afrika. Og der er en kiste, men ikke en kirke. Danmark. Et krematorium. Der står en afrikansk skulptur på kisten. Og et fotografi af dette menneske. Dette menneske der rejste og rejste. Frem og tilbage. Afrika tur retur. Hjemsted tur retur. Rodløshed tur retur. Og hvor lå hans hjerte og alt han tog med derfra, fra *Hjertet Afrika* og lidt af hans hjerte, hans hjerte som aske, blev spredt for alle vinde, fløj og fløj og lagde sig og lagde sig og jeg kender en engel. Den har ikke noget hjemland. Hjemløse engel. Vi mødes af og til.

Der findes et sted på jorden, Bali, Gudernes Ø. Bali som ikke begynder med A, jeg rykker en tand videre i alfabetet. Fra A til B. Fra liv til død. Fra jorden til Paradis, som ifølge balinesere er en tro kopi af Bali. Naturen har magt. Balinesere tror på besjæling af naturen, lyse og mørke kræfter er overalt i universet. De indfødte betragter sig som et åndeligt center på jorden. Fra jorden til Paradis.

Sarkofagen er lavet af træ, papir og stof og det er tydeligt at se hvilken status den afdøde havde i livet. Når sarkofagen bæres til kremationsstedet, går man ikke i en lige linje derhen, for man skal huske at forvirre onde ånder, holde dem langt væk fra de afdøde. Der bæres traditionelt balinesisk tøj, farverigt. Liget er lagt midt i en mægtig tyr der brændes; herved rejser afdødes sjæl videre. Kroppen skal fortæres af ild for at opdele sjælen i dens grundelementer af jord, ild, vand og luft og kun gennem de helt rigtige ritualer kan sjælens rejse lykkes.

På Afrikas største ø, Madagascar, vendes liget hvert syvende år. Forholdet til døden er afslappet, for de døde lever videre. Efter døden spiller man stadig en rolle i familien og betragtes som et helligt mellemlid mellem de levende og skaberen. De dodes ånder henvender sig til de levende i drømme. Efter nogle år pakkes den dodes knogler ind i en sivmåtte og vender hjem til sin familie.

I Ghana, når et menneske dør, er dets sjæl tæt forbundet til kroppen i tre dage. Sjælen flyver herefter frit i et år indtil den endelige "rite" hvor den krydser floden til *skyggeverdenen*. Et menneske har samme sociale status i den verden, som det havde i livet.

Inde i løget ligger den afdøde mand der ejede en bunke løgmarker. Han skal begraves i sit løg med rødder og grønne spirer, lavet af træ hos kistebyggeren. Ovenpå kisten er en lille træfigur af afdøde med lilla- og guldmønstret skjorte og en hakke i hænderne. Spirende løg er lagt ovenpå kisten. Fra han lægges i kisten til han sænkes i jorden, transporteres kisten og gør holdt alle de steder, der betød noget for ham i hans hverdag. Året efter begraves hans bror i en sardin. Han havde været sardinfangst- ekspeditions- leder. Han bæres gennem byen langs havet, forbi de steder der betød allermost for ham. Turen ender i sandet, i klitterne ved havet hvor kisten sænkes og dækkes af sand.

Min veninde Maya har boet i Asien, Sri Lanka, hun siger: *Jeg var 14 år, jeg var ked af det; min nabo var død. Hans familie fejrede bare at han skulle have et nyt godt liv.*

afslutningsvis - uddrag fra et gammelt egyptisk digt:

... I dag står døden for mig som når en syg bliver rask som at gå ud i det fri efter en sygdom

... I dag står døden for mig som når man længes efter at gense sit hus efter at have tilbragt mange år i fangenskab..

DØDEN SET FRA AFRIKA, ASIEN, AUSTRALIEN OG ARABIEN

"Døden rider på en hurtig kamel." - Arabisk ordsprog.

"For hvad er det at dø, end at stå nøgen i vinden og smelte ind i solen?" - Rumi.

"En grav er kun et forhæng." - Rumi.

"Livet er et midlertidigt ophold, døden er rejsen hjem."- Vietnamesisk ordsprog.

"Hvad nytte er græs, når hesten allerede er død?"- Filippinsk ordsprog

"Livet spurgte døden, 'hvorfor elsker folk mig, men hader dig?' Døden reagerede 'fordi du er en smuk løgn, og jeg er en smertefuld sandhed'." - Kahlil Gibran

"Hver gang en gammel mand dør, er det, som om et bibliotek er brændt ned." - Ordsprog fra Vestafrika.

"Det er bedre at være en kylling end en død høne." - Afrikansk ordsprog.

"Som barn er et menneske pakket ind i sin mors liv; som voksen kommer døden, og mennesket er pakket ind i jorden." - Malawisk ordsprog.

"Døden er en sort kamel, der ligger ved hver dør, før eller siden skal du ride på den kamel." - Arabisk ordsprog.

"Når en forælder dør, begraves de i jord. Når et barn dør, begraves de i forældrenes hjerte." - Koreansk ordsprog.

"Vi er alle besøgende i denne tid, på dette sted. Vi er blot på gennemrejse. Vores formål her er at observere, at lære, at vokse, at elske ... og derefter vender vi hjem." - Aboriginsk talemåde.

"Den som drikker, dør. Den som ikke drikker, dør også. " - Mongolsk ordsprog.

"Pligten er tungere end et bjerg, men døden er lettere end en fjer. " - Japansk ordsprog.

"Kuren mod snavs er sæbe og vand. Kuren mod at dø er at leve." - Kinesisk ordsprog.

"Livet er en vandrende drøm, døden er at komme hjem." - Kinesisk ordsprog.

"Hele fortiden døde i går, fremtiden bliver født i dag." - Kinesisk ordsprog.

Ravnen (forkortet)

Af Edgar Allan Poe - Oversat Af Thøger Larsen i 1948
(POE KARAOKE sunget af publikum og koret VokaKILLER, GIK-1-gotisk død 2017)

Silde sad ved midnatstide jeg engang, mens tanken vide
gennem gamle bøgers gåder frem på tunge vinger for.
Halvt i søvne, halvvejs vågen, halvt i tanken, halvt i tågen
syntes jeg, der banked nogen dumpt på døren, hvor jeg bor.
"Det er vel en gæst," jeg mumled, "en, som kender, hvor jeg bor.
Det er vel en gæst, jeg tror."

Selv gardinets silkeknækken ved de sagte vift af trækken
vakte vildsom gru og rædsel, rædsel ingen før erfor.
Hjertet banked som en hammer, angst og ene i mit kammer
jeg igen forvildet stammer: "Kun en sildig gæst, jeg tror,
kun en sildig gæst, der kommer, kendt med huset, hvor jeg bor.

Det er kun en gæst, jeg tror."

Spejdende jeg lytted længe, spændt var alle nervestrengene,
sære drømmesyner så jeg, set af ingen før på Jord.
Mens jeg stivnet stod som pælen, stod med mørket tavst mod sjælen,
sprang mig som et lyn af sjælen dette ene ord: "Lenôr".
Angst jeg hviskede det, og ekko åndede sagtelig: "Lenôr",
åndede dette ene ord.

Skodden fat – og åbnet er den. Som fra fjerne tiders færden
og fra nattemulmens verden – tavs og fornem, tavs og stor –
ind en ravn sig hastigt svinger, fyrstelig på sorte vinger,
hurtigt sig til sæde bringer over døren, hvor jeg bor,
på en Pallasbustes hoved, hvor den knejsende sig krør,
tavs og fornem, tavs og stor.

Længe jeg på svaret grubled, men dets dyb jeg ikke bundede,
og dets mening dunkelt blundede som en verden bag et flor.
Men jeg tror, at ingen sinde hverken mand ej heller kvinde
fik et møde og et minde, som det under, jeg erfor
dengang nattens ravn sig satte ned på Pallasbustens ler
og med navnet "Aldrigmer".

Gysen mig i livet farer, da mig ravnens atter svarer,
men jeg mumlede: "Å, et ekko – blot et efterabet ord,
som den hørte én udstøde, der var gået ud af grøde
og som lod sin sjæl forbløde i det øde golde ord –
ja som lod sin sjæl forbløde i det øde golde ord:
"Aldrigmer" – det ravnens ord.

Ej til bunds jeg kunne komme i det ord, det øde tomme,
tavs jeg mødte fuglens øje, der mig spidede som et bor.
Tanke måtte tanke rømme, og mit hoved halvt i drømme
sank mod fløjle, hvor stråledrømme ned fra lampekuplen fôr –
puders fløjle, der aldrig favner hende, som af verden fôr –
favner aldrig mer Lenôr.

"Hør, profet," jeg skreg tilbage, "hør mig, djævel eller drage,
sig ved himlens høje hvælving, ved den Gud, som i den bor,
sig om jeg i evigheden, hisset i det fjerne Eden,
får i favn, som før heneden, glad den salige Lenôr,
får den skære skønne pige, nu af engle kaldt Lenôr."
"Aldrigmer" var ravnens ord.

"Lad dit ord, du onde sære fugle, vor afskedshilsen være,"
skreg jeg, " flyv i uvejrsnatten ned igen, hvor Pluton bor!

Og lad ej en fjer tilbage i mit hus med mindets plage,
næbbet af min sjæl du tage! Bort fra buste! Ned i jord!
Fly mit hjerte, vig min verden, væk fra stedet, hvor jeg bor!"
"Aldrigmer" var ravnens ord.

Livets vej krydser dødens spor

af Jimbut

En gang i en drøm bestilte jeg en taxa. Så kørte jeg hen til en grænse. Tidligere har jeg krydset grænsen til et andet land til fods. Illegalt. Men denne gang foregik det i taxa, og det var ikke et land, jeg var kommet til, men en anden verden. Luften var hvid, og der fandtes stadig pigtråd. Jeg steg ud af taxaen og løb væk fra, så hurtigt jeg kunne, men jeg kom ikke ud af stedet.

* * * * *

I 2014 var min gamle ven Liji på besøg fra New York. Først var vi i Berlin, og senere holdt vi jul i København. Han plejede at være den blandt mine venner, som var optaget af drømmetydning og den slags, men det var han ikke længere, for han var blevet alkoholiker. Da vi i bus passerede Assistens Kirkegård, pegede Gritt på den og sagde, at dér var Søren Kierkegaard, H.C. Andersen og Niels Bohrs begravet, og at det var en smuk park. Og at der selvfølgelig var så frodigt på kirkegården, fordi det var menneskegødning, der blev brugt der. Gritt fortalte også, at hun havde en ven, som engang havde overnattet på en kirkegård i Paris, da han ikke kunne finde et sted at overnatte. Det ville jeg aldrig gøre, sagde Liji, der er for meget Yin-luft.

Yin-luft, eller Yin-Qi, er et kinesisk begreb. Kinesere forstår traditionelt alt ud fra en Yin-yang-teori, som jeg ikke vil komme nærmere ind på her. Men ganske kort kan jeg sige, at livet normalt betegnes med Yang og døden med Yin. I Kina hygger man sig nemlig ikke på gravsteder sådan som danskere gør det om sommeren på en kirkegård. Gravsteder er ikke et sted, hvor man ligger under solen og måske læser en historie om levende mennesker, men et sted man helst vil løbe væk fra under månen, og hvor der udspiller sig forskellige historier, der involverer spøgelse. Disse historier er heller ikke en slags vampyrhistorier, men historier om de spøgelser, som er forhindret i at gå videre i reinkarnation. Disse spøgelser hører ikke til den spøgelse-race, som man af sin karma bliver tildelt som en ny livsform efter døden. Ligesom nisser kan spøgelserne i den slags historier både skade og hjælpe et menneske, men det er anderledes end med nisser, for de har brug for menneskets hjælp for at komme ud af sin spøgelsestilvarelse. Mennesket befinder sig i en Yang-verden og spøgelse i en Yin-verden. På den måde forelsker en ung mand i historien sig i en pige, og manden er menneske og pigen spøgelse.

I 1980'erne var en gruppe undergrundsdigtere i Shanghai ofte samlet hjemme hos en af dem for at skrive digte i fællesskab. Liji og jeg var der også. Liji skrev dengang på nogle fortællinger om Asuras, og jeg skrev på et langdigt. Som digtere talte vi meget om døden, og skrev også en hel del om den. Døden for os var mere en genstand for poesi end selve livet. Når det var blevet sent på aftenen og det var efter midnat - og flere af de andre var faldet i søvn efter aftenens drikkeri - sad Liji ofte sammen med en anden digter og lavede et eller andet ritual. Han sagde at man på den måde kunne se ind i en anden verden. Jeg deltog en af gangene. Her mente han, at et kvindeligt spøgelse fra Himmelbjerget i det sydvestlige Kina ville vise sig for os, men jeg oplevede ikke noget fra den anden verden, jeg så kun fuldmånen skinne på den shanghaiiske himmel og skyerne samle sig omkring den som en masse svampe.

Liji holdt ikke nogen ritualer i København eller Berlin i nytåret 2014. På det tidspunkt var han allerede så dybt alkoholiseret, at han ikke magtede at skue ind i nogen anden verden. Efter besøget i Berlin og København rejste han til Thailand, hvor han oversatte nogle tekster af C.G. Jung, som han var dybt fascineret af. Men herefter endte hans skæbne formentlig sådan her: Han åbnede en flaske, og den dæmon, som Salomon holdt fanget i flasken, slap ud og tog Lijis sjæl, og spærrede den inde i flasken, og herefter tog den også bolig i hans krop.

* * * * *

I den tidligste del af min barndom boede jeg hos min mormor.

Dengang, da jeg blev født, var Kina på vej til kulturrevolutionen, hvor alle overnaturlige fortællinger, som folk levede med og fortalte videre til hinanden i hjemmet, blev betragtet som den rene overtro. Verden og menneskene var kun materielle størrelser. Eksistensen af nogen former for Gud, ånd eller spøgelse i verden var ikke tilladt. Voksne brugte heller ikke ord som "kærlighed" og det "at elske" i en almindelig betydning til sine børn, fordi man KUN måtte elske Formand Mao og det kommunistiske parti og man måtte KUN nære kærlighed til sit fædreland. Derfor kendte jeg som barn heller ikke til alle disse ords sande betydning, men jeg kendte til spøgelse. Min mormor, mine tanter og vores naboer fortalte mig ofte spøgelseshistorier, og derfor eksisterede de i min verden. Konkret betragtet, hvad er egentlig et spøgelse? Det spøgelse, jeg så engang, var en stor rotte på størrelse af min morfar, og den sad på lokummet hjemme hos mormor. Dengang i den del af Shanghai, hvor jeg kommer fra, brugte vi ikke et vandkloset, men en slags toilet, der lignede en træspand.

Jeg kendte heller ikke til døden, selv om jeg engang imellem havde hørt tale om den. En dag kom en pige, som var to-tre år ældre end mig, hen og fortalte, at en gammel mand, der var vores nabo, var død. Hun nøjedes ikke med at sige, at han var død, men fortalte også nærmere om, hvordan kroppens tilstand var, når man var død.

"Ens krop er helt kold og stiv. Man ved ikke længere noget og ligner en sten. Ikke nok med det. Man skal brændes til aske. Så man bliver lagt ind i en ovn, mens ens øjne måske stadig er vidt åbne, og der bliver tændt ild. Nogle døde vil ikke kremeres og blive til aske. De springer op som for at komme ud igen, men de bliver alligevel brændt, lidt efter lidt, med ild og røg, og til sidst bliver de til aske. Man findes ikke længere, fordi man er blevet til aske."

Jeg blev bange og uhyggeligt til mode. Men efterhånden, når jeg tænkte nærmere over det, blev jeg også ked af det, fordi jeg umiddelbart forstod, at det er de voksne, der dør først, og på den måde ville min mormor dø før mig. Jeg blev meget ulykkelig ved tanken om det og grød.

Da min mormor døde i 1994, befandt jeg mig i Odense, og havde ikke mulighed for at rejse hjem til Shanghai for at sige farvel. Som politisk flygtning var politiet i Shanghai på det tidspunkt stadigvæk efter mig. Jeg var så vemodig og tænkte igen og igen tilbage på min barndom. Den følelse, jeg havde dengang, det at være bange for at min mormor skulle dø før mig, var nemlig kærlighed. Jeg har aldrig i mit liv elsket Formand Mao eller det kinesiske kommunistparti.

* * * * *

Så jeg vidste, at man døde til allersidst og dermed forsvandt fra denne verden. Det var noget de voksne ofte sagde til mig. Men jeg følte ikke at jeg kunne acceptere tanken om, at man som død skulle være helt forsvundet og borte, da der ikke var nogen voksne, der havde formået at bevise det eller som havde fået mig overbevist om det. Så der måtte være en anden verden.

Under Kinas kulturrevolution var der næsten ingen børnebøger, som handlede om døden, ånder eller spøgelse, men vi hørte dog en gang imellem de voksne fortælle, at en eller anden var blevet skudt. Somme tider var årsagen, at personen var imod formand Mao, bl.a. ved at have skrevet en kontra- revolutionær dagbog. En enkelt gang var der en, som boede i vores boligområde, der havde stjålet 200 cykler. Han blev også skudt.

Vi børn forestillede os de mest væmmelige ting, når vi hørte de voksne fortælle, at den dræbte persons krop skulle skæres op, og organerne skulle tages ud, så sygehusene kunne bruge dem igen til transplantation og på den måde redde de revolutionære folks liv. Familien til dem, der var blevet skudt, skulle selv betale for kuglen. Vores kendskab til døden som børn var konkret og materialistisk, men alligevel skræmmende.

Så døde Formand Mao i 1976. Det var ellers ikke tilladt at tale om hans død, da man kunne komme i fængsel for at tilsvine et billede af Formand Mao eller hvis man slog en figur af ham i stykker. Jeg troede, at verden ville synke i grus, da jeg hos min mormor den 9. sept. 1976 kl. 16.00 hørte i radioen, at: "den elskede store leder for vores parti og vores hær, den store mentor for det internationale proletariat og de undertrykte folk i de undertrykte nationer, formanden for Centralkommiteen for det kommunistiske parti i Kina, formanden for det centrale militære udvalg for det kommunistiske parti i Kina, æresformanden for det nationale udvalg for det kinesiske folks politiske rådgivende konference, Kammerat Mao Zedong, døde i Beijing kl. 09:10 den 9. september 1976. På trods af forskellige omhyggelige behandlinger havde det ikke været muligt at kurere hans sygdom..."

Men verden blev ved at bestå som den var. Min morfar var hjemme, men jeg turde ikke tale med nogen voksne om det, fordi ordene "Formand Mao er død" stadigvæk måtte være strafbare og kontrarevolutionære at sige højt, især for os børn, som hver dag i skolen obligatorisk skulle råbe følgende hyldest højt i kor, "ti-tusind år leve Formand Mao!". Jeg løb ud af døren. På gaden så jeg en af mine klassekammerater komme gående hen i mod mig. I 2-3 meters afstand fra hinanden, standsede vi begge op. Vi så hinanden i øjnene og tav. Efter 1 til 2 minutters stilhed sagde jeg til ham, "Formand Mao er d...", og han svarede, "Formand Mao er død." Nu havde vi sagt de forbudte ord, og så tav vi igen et øjeblik, og så vendte vi os begge to om og løb hver vores vej.

Nu blev der sat punktum for kulturrevolutionen. Næsten alt hvad den havde kasseret, vendte efterhånden tilbage. Så nu - efter kulturrevolutionen - så jeg ind i en helt ny verden med andre slags fortællinger om døden, guder, ånder og spøgelser og ikke mindst om livet. En anderledes verden, som jeg i min tidlige barndom ikke fik lov til at se.

* * * * *

Yin og Yangs teori er fra taoismen, som oprindeligt er en kinesisk verdensanskuelse. Reinkarnation, det at livet foregår i en cyklus mellem 6 forskellige bestemmelser for eksistens (guddom, Asuras, menneske, dyr, sult-spøgelse og helvedesvæsen) er fra buddhismen, som har sin oprindelse i Indien.

Der er ikke nogen elementer fra den ene eller anden eksistens, der skræmmer mig. Kun hvis jeg har mareridt, kan jeg blive skræmt fra vid og sans.

Jeg gik på universitet. Jeg var matematikstuderende på Shanghai Normal-Universitet. I Kina dengang boede alle studerende på campus, 6-8 personer på et værelse (der var på ca. 20 kvadratmeter). Jeg boede på 1ste sal i en bygning med 3 etager. På hvert værelse var der 4 køjesenge, og der boede 7 studerende. Hver person havde sit eget moskitonet med hjemmefra til sin sengeplads. I 4 år boede jeg et sådant sted. En aften fik jeg en meget abstrakt drøm, hvor det var som om, at verden var på en helt bestemt måde. Men i drømmen kom alt til at forme sig på en omvendt måde, så verden ikke længere kunne bestå, og alt ville blive opløst. Det gik ikke og jeg måtte væk for at redde mit liv! Jeg sprang ud af sengen og løb min vej. Der var noget efter mig, som jeg ikke vidste, hvad var. Jeg åbnede døren og løb ud på gangen. Da jeg var nået hen til bygningens udgang, fandt jeg ud af at udgangsdøren var låst. Vagten låste døren ved midnat. Jeg hev og sled i døren, men jeg kunne ikke få den åbnet. Jeg kæmpede forgæves. Så fik jeg en fornemmelse af, at det værste nu var overstået. "Det må ikke ske igen!" sagde jeg til mig selv, men hvad "det" var, vidste jeg ikke. Jeg var udmattet og gik tilbage til mit værelse. Så sov jeg videre.

Nogle år senere blev jeg buddhistisk novicemunk. Som Liji sagde, var jeg som munk en fuld Yang-genstand, og derfor burde jeg ikke være bange for spøgelser.

Måske pga. min Yang, eller fordi jeg ikke var bange for spøgelser, gad de aldrig have noget med mig at gøre. Jeg blev aldrig drillet af dem.

Men en buddhistisk munk har dog noget med spøgelser at gøre. Inden for buddhisme bliver der afholdt en slags ceremoni for de afdøde om sommeren eller efteråret, som hedder Yulan Festival, hvor man ofrer til sult-spøgelserne, som er en af de 6 eksistensbestemmelser af reinkarnationen. Det er ikke den slags spøgelser, jeg nævnte før, som er forhindret i at gå videre i reinkarnation efter deres død og derfor ikke rigtigt er i live. Sult-spøgelset har en meget hård tilværelse. Det er et slags væsen, som hele tiden er sulten, har et stort begær til mad og vand, men som ikke er i stand til at få stillet sin sult. (- bl.a. bliver mad og vand med det samme til ild og røg, når det kommer ind i munden på sult-spøgelset). Når munkene afholder en Yulan-ceremoni for sult-spøgelserne, får disse sult-spøgelser lov til at spise mad og drikke vand og derigennem stille deres lidelsesfulde sult.

Da jeg som munk boede i et tempel og holdt ritual for de afdøde, havde jeg overhovedet ikke nogen fornemmelse af noget forfærdeligt, men kun en tristhed. Jeg så ind i den anden verden, og det var snarere en vemod end en gru. Vi læste og sang de buddhistiske Sutra højt, uafbrudt i flere timer med en masse stearinlys og røgelse tændt.

I de fleste tilfælde kom de afdødes familier ikke kun med mad og drikkevarer til ceremonien, men også med en masse papirhuse og papirbiler, som skulle brændes sammen med dynger af "underverdenspenge". Når disse blev brændt, betød det - ifølge familierne - at rigdommen blev sendt til de afdøde i underverden. Vi munke sagde tit til folk, at det ikke var en buddhistisk måde at hjælpe de afdøde. Men det gad de ikke høre på.

* * * * *

Men verden af de afdøde består da ikke kun af dyr, sult-spøgelse og helvedesvæsner. Heller ikke nødvendigvis kun af de 6 eksistensbestemmelser. Munken Jimbut skrev et digt, da han var i templet:

*Jeg lader mig selv stå tilbage ved siden af solen
mennesker er altid på vagt over for hinanden
hvor er jeg dog tåbelig når jeg lever*

*Jeg vil faktisk gerne være en elskelig tåbe
og give jer et helt livs solskin
hvor er I dog på vagt når I lever
som om mennesker spiste andre mennesker*

Det er så fredeligt når man er død

*Vi hviler os alle sammen
elsker hinanden stille og roligt. Alle elskelige tåber er gået
også jeg er en elskelig tåbe*

Hvor er der klart og lyst på jorden

* * * * *

Så flygtede jeg ud af Kina på grund af at politiet i Shanghai var efter mig; en tidligere undergrundsdigter. Nu som munk gik jeg til fods gennem Myanmar til Thailand.

Det var en farlig vej. Der var krige imellem det burmesiske regime og de etniske minoriteter i forskellige grænseområder. Jeg så nogle soldater blev skudt af vådeskud. Jeg blev selv flere gange taget af soldaterne fra begge sider i krigen, men fik lov til at gå igen, fordi begge sider var buddhistisk troende og de ikke ville have nogen problemer med en munk. Min munkestatus synes at have hjulpet mig meget. Det var ikke kun det, at folk i området respekterede munke. Det er, som Liji sagde engang, at jeg blev en fuld Yang-genstand som munk, som spøgelse og ånder normalt vil holde afstand til, så det virkede som et stærkt held: Jeg fór sjældent vild i junglen, og selv om jeg gik i en forkert retning, fandt jeg snart en rigtig vej igen; jeg blev stukket af myg og fik malaria i junglen, men det brød først ud, da jeg var ankommet i sikkerhed i et buddhistisk tempel i en by i Thailand, hvor jeg blev sendt til sygehuset og fik behandling med det samme. Vejen syntes på det tidspunkt at vige uden om alle farer for mit liv.

I nogle områder i Kina og den sydøstlige del af Asien betragter folk også templet som et asyl, hvor man kan gemme sig fra den katastrofale skæbne i ens fremtid. Derfor vil familien tit sende en dreng hen i templet og lade ham blive munk, hvis han er født med et sygeligt og svagt helbred, eller hvis en eller anden sandsigerske eller spåmand har overbevist familien om, at drengen kommer til at opleve en stor ulykke i livet. Jeg mødte en sådan munk, da jeg var i et tempel. Han hed Yenhwa. Jeg oplevede, hvad for en uheldig mand, han var, da jeg var i et tempel med ham i Thailand. Engang vandrede han sammen med en anden munk, Yenswo, i den burmesiske urskov. Han tog al mulig forebyggende medicin mod malaria, mens Yenswo overhovedet ikke tog nogen medicin, men til sidst var det ham og ikke Yenswo, der fik malaria og som blev indlagt på sygehuset. En anden gang, da jeg kørte i tog sammen med ham – vi havde alle købt en togbillet til turen, tog han alle sine brugte togbilletter ud af sin munketaske, undersøgte dem og kastede så dem alle sammen en efter en ud af togvinduet, på nær en enkelt af dem. Det viste sig så, da kontrolløren kom, at den billet, han havde i hånden, var en brugt billet, og at han havde kastet sin gyldige togbillet ud ad vinduet sammen med de andre brugte. Så måtte han købe en ny billet. Han blev ved med at være uheldig, selvom han var blevet munk.

Han døde i en ulykke nogle år efter at jeg var kommet til Danmark. Han var sammen med Yenswo rejst til Sri Lanka, hvor de var taget på stranden og ud for at svømme. Mens de var i vandet, kastede en stor bølge Yunhwa op i luften og smed ham ned igen. Han slog hovedet på et klippeskær og døde efterfølgende af hjernerystelse.

Jeg oplevede også selv stor ulykke på trods af munkens stærke Yang. Jeg røg i fængsel i Laos i slutningen af 1990, efter at jeg havde købt et laotisk statsborgerskab fra nogle korruperte laotiske politibetjente. Men et år og fire måneder senere blev jeg reddet ud af fængslet af FN og sendt til Danmark. Munkestatusen hører automatisk op i alle verdener, når man kommer i fængsel. Da jeg sad fængslet, tænkte jeg dog aldrig, at dette var et sted, hvor jeg skulle ende mit liv. Jeg så en fange dø, men jeg fornemmede overhovedet ikke min egen død på stedet.

Jeg var nemlig ikke længere en munk, da jeg kom til Danmark i 1992. Året efter blev jeg kørt ned af en taxa. I det øjeblik bilen ramte mit ben, tænkte jeg, at nu var øjeblikket kommet, mit liv var forbi. Men jeg så alligevel ikke døden. Da jeg rullede henover taxaen og faldt ned på jorden, fandt jeg først ud at jeg levede, og konstaterede så, at mit ben bøjede sig på et forkert sted. Jeg brækkede benet, men lever videre.

* * * *

da jeg var ung
talte jeg meget om døden
og dengang kendte jeg ikke så meget til livet
men jeg lavede flere tusinde beskrivelser
af livet og døden

livet har sin kurs
og tiden går

nu kender jeg lidt mere til livet
og stadig ikke så meget til døden
jeg taler ikke længere om den
siden jeg i min studietid på filosofi-studiet på universitetet
begyndte at skrive opgaver om varen og ikke-varen

med begreberne får man nemlig endnu flere måder at lege på

man skriver digte fordi man mener at man skriver digte
det tror jeg også jeg gør
man skriver digte fordi man mener at man er digter
det tror jeg også jeg gør
af og til kalder jeg mig selv en digter

så spørger jeg mig selv
hvornår holder jeg op med at bruge de intellektuelle ord
såsom poesi og vers og mig selv
som dengang jeg talte om døden med en tro på
at det er et privilegium at gøre det?

* * * * *

I december 2018 døde min ven Meng Lang i Hong Kong, han var en kendt kinesisk digter og dissident. Han har engang været i Danmark, da han levede. Det var i 2006, og jeg tog ham med til Århus for at besøge den danske digter Peter Laugesen.

Nogle dage før Meng Langs død, havde jeg en drøm, hvor jeg befandt mig på sygelejet hos en døende sammen med en masse andre folk og hørte dem sige, at man skal være parat, når døden kommer, og det er ikke er godt at stå overfor døden uden at være parat. Så løb jeg væk for at lave en masse ting, uden at vide hvad disse ting var. Så havde jeg nok gjort disse ting færdig og følt, at jeg var parat. Så løb jeg tilbage til det sted, hvor jeg var. Dér sagde jeg, at jeg er parat. Men døden kom ikke. Jeg sagde, at jeg var færdig, men Han kom ikke. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle, og blev rastløs... Jeg husker ikke, hvad der skete derefter, så vågnede jeg. En lys dag bagefter, og jeg fortsatte med mit arbejde, nemlig at oversætte de forskellige taler af Søren Kierkegaard. Efter denne drøm fik jeg en ritualfølelse med færdiggørelsen af oversættelsen, ligesom at jeg måtte gøre mig parat.

Så var jeg alene juleaften i Berlin, og alene bogstaveligt, foran min computerskærm. Vel for en dansker var det nok trist at være alene på den måde juleaften. Men jeg tænkte på, at jeg skulle gøre arbejdet færdig. Omkring kl. 21 juleaften, oversatte jeg det sidste ord af talerne og gjorde den dermed færdig, det var nemlig et Amen fra "Guds Uforanderlighed". Jeg tænkte på, at jeg skulle udføre et ritual. Jeg copy-pastede det sidste afsnit af oversættelsen i en af mine kinesiske blogs på nettet, og skrev derefter tilføjelsen: Jeg mindes de afdøde og lykønsker de levende ...

"Der er en taxa ved grænsen. Jeg steg ud ad døren. Med et skridt kan jeg træde ind i en anden verden, men jeg forbliver i denne."

Ved Dødens Tærskel

Mytologiske skildringer fra det gamle Norden

forkortet af red.

af Benjamin Weber Pedersen (f. 1977. Cand.mag., eks-ph.d.stud., runosof in spe).

Oplæg til *Gys i den gamle kirke 3: Døden i Norden*, Nørrebro d. 31/10-19.)

*Vaki þú, Gróa,
vaki þú, góð kona,
vek ek þik dauðra dura,
ef þú þat mant,
at þú þinn mög bæðir
til kumbl dysjar koma.*

(Vågn op, Gróa,
Vågn op, du gode kvinde,
Jeg vækker dig ved de dødes dør;
Mindes du mon,
at du bød din søn
at komme til gravhøjens dysse?)

*Hvat er nú annt
mínum eingasyni,
hverju ertu nú bölví borinn,
er þú þá móður kallar,
er til moldar er komin
ok ór ljóðheimum liðin? [1]*

Hvad optager nu
min enesøn?
Hvilken ulykke er dig nu hændt,
siden du hidkalder din moder,
som er lagt i muld
og gledet bort fra sangverdener?' [2]

Således lyder de første strofer af eddakvadet *Grógaldr* på norrønt, dvs. det tungemål, hvormed digtet oprindeligt blev nedfældet et sted på Island engang i 1200-tallet. 'Gróa's troldsang', som digtet kan kaldes på dansk, udgør én af flere norrøne, litterære skildringer af, hvad man i dag ville kunne betegne som en nekromantisk praksis: en magisk, kommunikativ og virksom omgang med de døde. I vores strofers tilfælde drejer det sig om en yngling – en ung mand – der af nød opsøger og vækker sin døde moder fra hendes gravmæle, så hun kan bistå ham med trolddomskunst og indlemme ham i den hemmelige indsigt, som kun de døde besidder.

Ljóðheimum, som der står i den norrøne strofe. Sang-verdener. En poetisk omskrivning, der henviser til de levendes domæne: menneskehedens mangfoldige hjem, hvorfra sange akkompagner alle livets gøremål, som her indirekte kontrasteres til de dødes rige i underverdenen, der for os levende mennesker på den øvre side af mulden er kendetegnet ved at være tyst som graven. Medmindre altså gravboen som her vækkes fra sin døde-døs af kraftfulde ord og hidkaldes til tærsklen ved Dødens dør for at mæle sin gravrøst med levende påny.[3]

I den særdeles omfattende norrøne litteratur, som har overlevet tidens tand, findes der ganske mange forskellige vidnesbyrd om, hvordan folk heroppe nordpå for længe siden kunne forholde sig til Livets allestedsnærværende, mørke ledsager. De mest interessante formår endog at tematisere selve Dødens eksistens i både dunkle vendinger og med et sofistikeret ordvalg, der er både poetisk og snusfornuftigt. Det nok mest illustrative eksempel på en sådan kontrast-harmonisk skildring finder vi i forbindelse med navnet *Hel*. I litteraturen dækker navnet *Hel* både over den norrøne gudeverdens navnkundige Dødsgudinde og det måske vigtigste norrøne Dødsrige. Døden beskrives altså med ét og samme ord som værende en legemliggørelse – Døden selv i form af en kvindelig magt – og en stedsliggørelse – Døden som et opholdssted for de døde. Døden er således på én og samme tid noget, der kan herske over én og et sted, man kan befinde sig.

Via det sammensatte norrøne ord *Helvíti*, der direkte oversat betyder 'Hel's straf', har *Hel* lagt navn til den senere danske betegnelse for et af den kristne mytologis dødsriger: *Helvede*. Og ligeledes optræder navnet i et fast udtryk for en af de bestandige risici Livet indebærer: at man kan risikere at blive slået i-hjel, altså slået *til Hel*. Vi skal dog skæve til andre sprogligt beslægtede ord for at blive klogere på navnet *Hel*'s betydningsnuancer og -kerne. Illustrative eksempler at blive klogere på kunne for eksempel være den handling, man kan udføre, hvis man ønsker at tilsløre eller skjule, og man derfor *hyller* sig eller *-hyller* nogen i noget. For dét er naturligvis præcis, hvad *Hel* vedrører: det ikke-synlige, det dultede, det tågede, og det hemmelige. Man kan næppe forestille sig en mere koncis betegnelse for tilværelsens store mysterium, og at betegnelsen *Hel* tillige indgår i et både sprogligt og betydningsmæssigt slægtskab med ord som *hellig* og *hél* gør ikke just magien mindre.

De mytologisk-litterære skildringer af *Hel* er ligeså interessante som de er modstridende. I *Gylfaginning* ('Gylfes forblændelse'), som er den islandske stormand Snorri Sturlusson's mytologiske hovedværk fra 1220'erne, præsenteres vi for et dystert og trøstesløst billede af både *Hel*'s menneske-lignende og stedslige manifestationer.

Sammen med sine brødre, Fenrisulven og Midgårdsormen, beskrives Hel som værende afkom af en skæbnesvanger avlsmæssig alliance mellem den kosmiske krabat Loki og en jættekvinde med det ildevarslende navn *Angrboða* ('bebuderen af sorg'). Hel selv beskrives af Snorri som duknakket og grim og med en krop, hvis ene halvdel har kødets kulør og den anden ligets blå-sort farve. Tærsklen, der leder ind til Hel's sal for de døde kaldes *Fallandaforað* – et ord, der i et inspireret lune kan oversættes til 'den til-faldende livsfare' eller 'den snublende afgrund', og som således konnoterer en knivskarp kontrast til den stemning, der vanligt associeres med tærskelen til de levendes varme stuer. Hel's tallerken og kniv kaldes hhv. 'Hunger' og 'Sult', hendes seng 'Sygeleje', og stedet, hvor hun hersker, befolkes af de mennesker, der dør af sygdom eller ælde. [4]

Et ganske andet indtryk af Hel får vi i det gådefulde mytekvad *Baldrs Draumar* ('Balders drømme'), hvori en anonym forfatters ord beretter om fyrsteguden og gudfyrrsten, troldmand og nekromantiker par excellence, *Óðinn*, der på sin verdensoverskridende ganger Sleipnir rider ned til *Niflhel* ('Tåge-' eller '-Hel'), som Dødsriget i dette digt bl.a. omtales som. Da den okkulte altmuligmand ankommer til Hel's hus, rider han øst for døråbningen, for dér ved han, at en *völva*, ('en völve', dvs. 'en troldkyndig kvinde'), ligger begravet, og med sin kræftfulde *valgaldr*, ('døds-magi'), får han hende til at mæle sine lig-ord med sig. Modsat den føromtalte og ligeså døde Gróa lader völven her sig kun nødtigt vække og taler kun modvilligt (måske fordi der her netop ikke er samme formildende familieomstændigheder gældende som tilfældet er i *Grógaldr*?). *Óðinn* spørger den døde troldkvinde, hvorfor bænkene hos Hel er strøet med lag på lag af funkende guld-ringe, og får at vide, at det er for guden Baldr for hvem, der også er brygget den fineste, klareste mjød, for hans ankomst – altså død! – er både forudset og -bestemt,. Det er velsagtens ikke hverdagskost, at en gud bliver slået ihjel (jeg sagde jo, det ord betød 'til Hel!'), og desuden vil den opmærksomme læser nok også undre sig over, hvorfor Baldr – som vi jo alle ved bliver dræbt med en mistelten – overhovedet skal havne i *Hel*, for var det ikke noget med, at adgangsbilletten hertil var død ved rynker eller rabies? Til det er der ikke andet at gøre end acceptere, at det mytologiske i sin natur er så forfriskende ikke-logisk og mangetydigt, at det kan rumme en hel del. Pointen i vores sammenhæng er dog at fremhæve, at det unægtelig er et anderledes, mere farverigt, billede af Hel's gravverden, der antydes her i mytekvadet *Baldrs Draumar* end, hvad der var tilfældet i Snorri's mere gråtonede Gylfaginning-beretning fra før.[5]

En ganske anderledes variant af efterlivet finder vi i forbindelse med det dødsrige, som vi alle har hørt om i skolen eller læst om i den eponyme tegneserie af Henning Kure og Peter Madsen. Jeg tænker naturligvis på *Valhöll* ('de faldnes hal'); et sted, der oftest beskrives som en nærmest over-maskuliniseret kontrast til Hel's under-verden. Denne farverige skildring stammer igen primært fra Snorri Sturlusson's *Gylfaginning*, hvor *Valhöll* beskrives som en gigantisk hal tækket med gyldne skjolde, der understøttes af utallige ranke spydskafter. Her bliver særligt udvalgte og i kamp faldne menneskekrigere ophøjet til en form for u-dødelige superkrigere kaldet *Einherjar* ('de, der kæmper ene' eller 'enmandshære'), der bruger deres dage på at våbentræne med særdeles skarpt – altså dræbe hinanden! - og aftener på at blive vækket til u-live påny for så at drikke og æde side om side med selveste Óðinn i den høje hal. Denne hooligancyklus skal gentage sig igen og igen frem til den kosmiske finalekamp, hvor disse 'enmandshære' vil kæmpe på gudernes side ved *Ragnarök* ('(kulminationen på) magternes udvikling'), dette kosmosforløbs ultimative sammenstød.[6]

En anden, og umiddelbart mere dobbelttydig metaforisk, beskrivelse af *Valhöll* finder vi i eddakvadet *Grímnismál* ('Fortællingen om Grímnir'), hvor 'de faldnes hal' nærmest, eller i hvert fald også, synes at være en mytisk-poetisk skildring af selve slagmarken: Den blodige plads, hvor de faldnes skjolde og våbenskafter jo netop kan siges at udgøre hhv. vægge og tag over de nyligt døde lejre; Den enorme hal, hvor Óðinn netop er tilstedeværende i kraft af sine ådselædende følgedyr – ulvene, ravnene og ørnene – der tiltrækkes af blodsudgydelserne for at mæske sig i de endnu varme lig.[7]

Indenfor nyere religionshistorie har flere forskere overbevisende sandsynliggjort, at *Valhöll*-ideologiens semiparadiske forestillingsunivers overvejende var knyttet til et forholdsvist snævert segment af datidens samfund i den senere del af vikingetiden, og centreret omkring de aristokratiske krigermiljøer i stormændenes haller. At ophøje *Valhöll* til det mest udbredte og foretrukne, og nogle gange endda eneste, dødsrige i "vikingetidens religion", som særligt populærkulturelle portrætteringer ynder at gøre, er derfor en tilsnigelse af de helt store; Ikke mindst fordi forestillinger om Døden - om dødsriger og de døde selv – også dengang var både mangfoldige og mangetydige. [8]

Foruden de her skitserede dødsriger Hel og Valhöll, finder vi i både det litterære og arkæologiske kildemateriale dunkle antydninger af myriader af andre dødsriger: nogle undersøiske, andre overjordiske; nogle i gravhøje, andre i eller på bjerge; nogle for samfundets laveste, andre for samfundets højeste, osv, osv. De døde kunne være nogle, man skulle frygte og værne sig imod som eksempelvis den skrækkelige *draugr*, en ondsindet genganger, der forlod sin grav for at sprede skræk blandt de levende; eller de kunne være en ressource, som man kunne kommunikere med og ofre til for lykke og gunst, eller, som vi allerede kort har beskæftiget os med, for at opnå okkulte indsigter eller evner. Grænsen mellem de døde og de levendes verdener var altså ikke absolut, men derimod noget, der kunne både forhandles og overskrides, og i enkelte tilfælde endda også overvindes. Det sidste finder vi et tårepersende eksempel på i heltekvadet *Helgakviða Hundingsbani 2* ('Det andet kvad om Helge Hundingsbane'), hvor kærligheden mellem kongedatteren Sigrún og heltens Helgi er så stærk, at den afdøde Helgi en aften forlader Valhöll med et entourage af dødnings for at spendere en mjødfyldt nat i favnen på sin elskede Sigrún i selvsamme høj, hvor hans lig oprindeligt blev gravlagt. Inden morgenen gryr drager Helgi tilbage til de dødes land og kort herefter dør Sigrún af hjertesorger, men som der står i kvadet: "I gamle dage troede man, at folk blev *endrborin* ('atter-' eller 'gen-født'), men det regner man nu for gamle kællingers amnestuesnak. Det siges, at Helgi og Sigrún blev genfødt [...] som det fortælles i *Káraljóðum* ('Kåre's sang')". I dag har vi desværre ikke længere kendskab til denne 'Sang om Kåre', men vi kender dog til adskillige variationer over samme motiv – fra middelalderballader over folkeviser til førmoderne fortællinger og sagn – der alle tematiserer, hvorledes kærlighedens kraft muliggør en potentiel overskridelse og endda momentan udvisken af selve skellet mellem liv og død, omend dette fænomen naturligvis kun hører hjemme i de alleryderste grænsetilfælde, der ikke er hvem som helst forundt.[9]

Sammenfattende kan vi slå fast, at der har rådet et verdenssyn, hvori Døden nok har udgjort en ende på livet, men ikke en afslutning på tilværelsen. Livet og døden blev anskuet som kompletterende poler på samme eksistentielle spektrum. Livet og Døden ansås begge som arenaer for et væld af animerede livsformers respektive udfoldelser, der nok var opdelt, men ikke mere end at de kunne gribe ind i hinandens skæbner og således være flettet sammen i et væv af gensidige relationer. Når et menneske døde, blev det selvfølgelig i en vis forstand adskilt fra de levendes verdener, men – og det er vigtigt! – det kunne stadig være virksomt. Både på den anden side og hér.

Dødens blotte eksistens kunne dengang som nu minde os menneskevæsner om, at livet helst skal leves på den gode måde, førend vores livssang her i *ljóðheimum* forstummer. For dø skal vi nu engang alle før eller siden! Der eksisterer dog én kraft, som helt uden sortekunster eller andre sjældenheder kan holde de døde i live i denne verden længe efter kroppen er formuldet eller brændt: Mindet; Ryet; Eftermælet. I det fascinerende visdomsdigt *Hávamál* ('Den Højes fortælling') finder vi to strofer, der som et norrønt modstykke til andre kulturkredsens døds-aforismer som eksempelvis det latinske *Memento mori* eller *Vita brevis ars longa*, udtrykker dette forhold på fineste vis, således at ordene den dag i dag, mere end 1000 år efter deres tilblivelse, fremstår forbløffende stærke.

*Deyr fé,
deyja frændr,
deyr sjalfr it sama,
en orðstírr
deyr aldregi,
hveim er sér góðan getr.*

'Husdyr dør,
slægtninge dør,
selv skal jeg også dø;
men eftermælet
dør aldrig
for den, der har gjort det godt.

*Deyr fé,
deyja frændr,
deyr sjalfr it sama,
ek veit einn,
at aldrei deyr:
dómr um dauðan hvern. [10]*

Husdyr dør,
slægtninge dør,
selv skal jeg også dø;
ét ved jeg
som aldrig dør:
dom over enhver død.'

Kildetekster

10 Hávamál 76-77 (*Jónsson 1949*).

Jeg har taget udgangspunkt i Guðni Jónsson's normaliserede tekstudgaver af de her anvendte norrøne kildetekster. Disse kan, sammen med en masse andet godt, tilgås kvit og frit i elektronisk form på den formidable kildetekstdatabase *Heimskringla*.

Jónsson's tekstudgave (1949) af Eddadigtningens myte- og heltekvad kan findes her:

<https://heimskringla.no/wiki/Eddukv%C3%A6%C3%B0i>

Jónsson's tekstudgave af Snorri Sturlusson's Edda (1935), inkl. Gylfaginning, kan findes her:

https://heimskringla.no/wiki/Edda_Snorra_Sturlusonar

Anden litteratur

Nygaard, Simon (2019). *Poetry as Ritual in Pre-Christian Nordic Religion*. Ph.d.-afhandling, Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet.

Rood, Joshua (2017). *Ascending the Steps to Hliðskjálf: The Cult of Óðinn in Early Scandinavian Aristocracy*. Magisterspeciale, Félagsvísindasvið, Háskoli Íslands

Solberg, Olav (2018). "På tvers av døden: Grensa mellom levande og døde i kulturhistorisk lys". I A. Johannessen, N. Askeland, I. B. Jørgensen & J. Ulvestad (Red.): *Døden i livet* (Kap. 3, s. 51-67). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Kærligheden til døden

(fra bogen KVÆLSTOF)

af Suzanne Brøgger

For fem år siden hørte jeg i toget en underlig lyd, inde fra kupeen ved siden af, vist nok. Det underlige var nu ikke så meget lyden som stedet. Alle i "vores" kupé virkede forlegne og beskæmmede over at være indlagt til - og underlagt denne lyd af en kvinde, der gispede, stønnede og hev efter vejret, en kvinde som ... ja, våndede sig. Der opstod snart en halvfnisende, fornærmet konsensus i "vores" kupé om, om at det nok var en parringsakt ... der fandt sted ved siden af. Og det slog man sig til tåls med, halvforarget, indforstået, selvom det lød som om kvinden var alene. Ingen fandt på at se efter, hvad der egentlig skete, for det kom jo ikke os ved. Det slog mit et øjeblik, at åndenøden derindefra slet ikke beroede på et samleje, men på et dødsfald. Inde i kupéen ved siden af lå en kvinde formentlig og døde for ørene af os. Men heller ikke jeg rørte mig, forstenet som jeg var af denne rallen på en rejse, hvor hverken seksualitet eller død burde findes. Vi ved ikke, hvad vi gør når vi dør, ligesom vi ikke ved, hvad vi egentlig gør, når vi gør "det". Og på ansigterne i "vores" kupé var det umuligt at tyde, hvad der var værst: Elskovsskriget eller skriget som nød- og dødssignal. Jeg opdagede da, at det uudholdelige er, at vi dybest set ikke aner, hvad der er hvad ... At der findes et plan, ikke bare lydligt, hvor død og seksualitet glider sammen.

Derfor sætter vi en skærm for på alle tænkelige måder. Livet består simpelthen i vores utrolige anstrengelser og rastløse aktiviteter for hele tiden at understrege *forskellen* – mellem død og seksualitet. Vi gør os i den grad umage med at trække en grænse for at overbevise os selv om, at seksualiteten er noget lyst, let, legende og frem for alt *levende*, hvorimod døden er noget mørkt, dystert, uhyggeligt og sørgeligt. Under visse højkonjunkturer, som i 60'erne og 70'erne, lykkes det næsten at glemme døden ud fra den indbildning, at man kan holde døden på afstand ved hjælp af den elastiske kassekredit og et endeløst forbrug af varer og mennesker. Til hver en tid bekæmpes døden med æstetiske felttog: blonder, satin og fløjel formodes at lægge trumf på blod, slim og galde. Men parolen: Jo mere sex, des mindre død, holder ikke. Det forholder sig faktisk omvendt: Blodet gemmevæder altid blonderne. Krige og massedrab har alle dage stimuleret den seksuelle aktivitet. Israel og i sin tid Vietnam er lande, som kan opvise stigende fødselskurver i forbindelse med død og tab. Der er intet som lyden af bombefly og kanonsalver, der kan få folk til at fare i favnen på hinanden, hvad ethvert mørklægningsbarn vil vide. Sammenligningen mellem død og seksualitet er ikke desto mindre krænkende for vores forfængelighed, og jeg har selv været forurolet af denne automatiske kobling i litteraturens kærlighedsmyter i særdeleshed: Tristan og Isolde, Romeo og Julie, Elvira Madigan og Sixten Sparre osv. Men der er grund til at klassikere er blevet klassikere: Hvis man går til angreb på dem, får man virkeligheden imod sig.

Det er ikke kun de seksuelt overførte døds-sygdomme i firserne, der minder os om sammenligningen, overalt i naturen bliver vi manuduceret i den grundlæggende uadskillelighed mellem død og seksualitet. Spørgsmålet er, om vi i fortrøstningens navn har opfundet to forskellige ord for det grundlæggende samme fænomen:

Klipper og amøber har ingen seksualitet, og de kan heller ikke dø. Bakterier formerer sig kun ved deling, de kan ikke dø, de kan kun blive tværet ud. Hunedderkoppen, derimod, parrer sig med magen, i samme øjeblik som hun slår ham ihjel. Summa summarum: Dér, hvor seksualiteten ikke er, dér er døden heller ikke – og vice versa. Sexualiteten er, ligesom døden, garanteret for den kontinuerlige fornyelse på jorden. Sexualiteten muliggør formeringen, mens døden sørger for opløsning af de gamle former til fordel for de nye. Hvis døden ikke fandtes, ville verden størkne i stivnede former, og der ville aldrig opstå noget nyt. Paradokset er, hvis døden ikke fandtes, ville verden dø!

I følge den nyere kosmologi er tomheden i universet blevet mere og mere ”fyldt”, siden jorden opstod ved ”the big bang”. Men hvad er tomrummet da fyldt med? Hvis man tyr til en os mere fjernt liggende dokumentation, som f.eks. ”Den tibetanske dødebog”, så er tomheden bl.a. fyldt med pornografiske bevidstheder. Disse nærmere betegnede afdøde sjæle har ikke andet i hovedet, end lyserøde slimhinder, indgange og huler, for de er kun opsat på en eneste ting: At trænge ind i en livmoder og blive genfødt. Ingen ønsker fødslen frivilligt, men hvis man ikke kan nære sig for at begære kroppen og absolut vil manifestere sig fysisk, så er der ingen vej udenom at blive født.

Hvis universet viser sig at være en galoperende parringsanstalt i dødens regi, kan det jo ikke undre, at fænomenet også turde finde sted i en togkupé! Gisp, klage, stønnen, trækninger, hiven efter vejret, hele denne åndenød – for slet ikke at tale om, den nødvendige ”rigor mortis”, dødsstivhed af visse lem, der skal til for at opføre akten – gør samlejet uadskilleligt fra et hvilket som helst rallende dødsleje. Men lige præcis fordi døden ikke indtræder endeligt, men kun antydningssvis, som en snydedød, er vi nødt til at gentage parringsdansen i det uendelige. Et helt liv igennem må vi nøjes med ”la petite mort”, orgasmen. I kropsforeningen bliver vi et kort øjeblik befriet fra vores egen form ved at flyde ind i hinanden og flyde ud i noget tredje. Elskoven er den metode, mennesker benytter sig af, for at – om ikke dræbe hinanden – så for at blive fri for hinanden et øjeblik, hvad enten de ved det eller ej. Forudsætningen for at to kan blive til én er, at de kan reduceres til støv. I ekstasen kan vi befri os fra begæret, fra savnet, fra længslen – fra sexualiteten og blive til intet i en kort stund. Octavio Paz bemærkede i sin biografi om nonnen Sor Juana Inez de la Cruz, at kroppen forsvinder under berøringen og bliver først en realitet igen – i fraværet.

Det er ganske ubegribeligt, at det kunne komme dertil, hvor sexualiteten, som i dag, bliver opfattet som et festligt og fornøjeligt indslag i underholdningsbranchen. Sex er den nærmeste form for akut død, mennesker i almindelighed har mulighed for at erfare, mens de lever. Sexualoplysningen er, i samme grad som den fortier døden, hvor tids største løgn. Filmindustrien cementerer i reglen denne generaliserede fortrængning. I de erotiske scener fokuseres næsten aldrig på ansigterne eller det hvide i øjnene, men altid insisterende på hænder og lænder i voldsom bevægelse, fordi tilskueren absolut skal forsikres om, at der ikke er tale om smerte og død. Hvis trækningernes vrængen i ansigterne, som afslører det meste, blev indfanget af kameraet, ville vi være i tvivl. I foruroligende tvivl.

Pornografien er klarere og ærligere i sit budskab. Efterhånden som industrien udviklede sig og fik frit slag, blev det stadigt tydeligere, at den dybere interesse var bundet til døden. Undertiden var det endda nødvendigt at slå kvinderne og børnene ihjel for at opnå en tilfredsstillende effekt. Sammenligningen mellem død og sexualitet er mærkbar overalt og kun tydeliggjort i pornografien. Sexdrab er hverdagskost, hver dag verden over er der nogen, der kommer til at slå den attråede ihjel, i stedet for at, ja ... i stedet for hvad ...? For spørgsmålet er, om der rent klinisk eksisterer andet end smerte? Er nydelsen andet end en mild grad af smerte?

Danskerne har måske en alt for udviklet sans for det komiske til at dyrke elskovsselv mordet i større stil. Vi foretrækker så langt de uplanlagte, improviserede drab i fuldskab. I Japan, derimod, har de dobbelte kærlighedsdrab bevæget sig fra at være højeste mode til trivialitet. Den 90-årige skandaleombruste forfatterinde Chiyo Uno fortæller: ”De må huske, hvordan det var dengang i tyverne, ingen elskende begik selvmord dengang.” Men efter at Uno-San langerede moden gennem sin bog ”Kærlighedsbekendelser”, begik ”alle” elskende selvmord sammen, uden at nogen løftede et øjenbryn. I ”Notater om det mislykket kærlighedsselv mord” betror hovedpersonen sig: ”Vi døde, sørgeligt nok, ikke sammen, med den absolutte renhed, vi følte på tærsklen til døde, beviste, at vores skæbner fra da af ville være fuldkommen forbundne, og det nærede vi stor tillid til ... Jeg vil aldrig ophøre med at vente på hende. Hun er for mig den evige sol.”

Når man har konstateret glidebanen mellem smerte og nydelse, død og sexualitet, står man stadig tilbage med spørgsmålet: Hvad er sexualitet, er det en elektricitet, en kraft, en kosmisk energiform (orgon, som Wilhelm Reich hævdede?)

Sexualiteten er formkrævende og identitetsskabende. I mennesketermer betyder det, at sexualiteten er nødvendig for at skabe nye identiteter, dels gennem formeringen (børn) og dels gennem eksistentielle valg (livsformer). På fransk taler man om at "refaire sa vie", at lave sit liv om, og det gælder mere end et par søde fornemmelser i underlivet. Man kan ikke for alvor lave om på sit liv ved at skifte job, adresse eller land, sågar, og slet ikke ved lønforhøjelse eller indkøb. Man genskaber kun sit liv ved at omforme sexualitetens mønster og retning – f.eks. ved at træde ind og ud af "skabe".

Sexualiteten er en energiform, der tilskynder os til meget mere end seksuelle gøremål, den kan i lige så høj grad få os til at fravælge seksuelle tilbøjeligheder og muligheder. Men normalt virker sexualiteten som en bindende kraft, der lokker mennesker ind i livsformer, fællesskaber og ægteskaber, hvad enten man vil eller ej. Hvis sexualiteten ikke fandtes, og derved tvang mennesker til at interessere sig for hinanden, ville de slet ikke orke at leve med hinanden, for det er alt for "besværgeligt". De ville forgå, hver for sig, alene, ligesom dyr.

Vi siger nok, at "sex er en helt naturlig ting" – men det er en løve også! Uanset hvor meget "oplysning" vi får, vil vi altid være meget bange for sexualitetens kraft og krav. Når "primitive" folk foretager ekstremt voldsomme initieringsritualer i forbindelse med kønsmodning – i form af fysiske lemlæstelser og andre blodsudgydelser – skyldes det ikke uvidenhed, men tværtimod en svidende viden om, hvilket mod det kræver at forbinde sig med sexualitetens formkrævende kraft.

Også vores egne folkeviser bærer vidnesbyrd om, hvor sårbare mennesker er i forhold til sexualiteten, og navnlig i tærskelsituationer, hvor man er ubundet, som i forlovelsestiden f.eks., fordi sexualiteten endnu ikke har fået fast form. Det er gerne dagen før brylluppet, på vejen fra det ene slægtshus til det andet, at farerne lurar, under broen, over åen, i udkanten af skoven, i skikkelse af troldmænd, alfefolk og dæmoner, som forhindrer formen i at blive til og erstatter den med formløshed (død) og ulykke.

I dag må vi bære sexualitetens byrde alene, individuelt, fordi vi ikke har nogen kirke eller offentlig instans til at fordømme den, og dermed bære en del af læsset. Vi er henvist til at dæmonisere os selv. Det er overladt til den enkelte at udfinde strategier til beskyttelse mod sexualitetens voldsomme krav - strategierne varierer fra dårlige ægteskaber, incest og utroskab til promiskuitet, homosexualitet og kunstnerisk virksomhed. Forskellige former for modstandskamp, der alle tjener til at splitte og spalte sexualiteten, ligesom hvis man kunne få has på en ål med en køkkenkniv.

Frygten for sexualiteten beror måske på vores fornemmelse af, at sexualiteten er en moralsk kraft. Vi frygter, at den form, den får, har bindende betydning, og at vi ikke er helt frie til at ændre på den efter forgodtbefindende. At sexualiteten med andre ord er en fælde. En sikker gammel flugtvej er digterkunsten. Mange undrer sig over de erotiske digteres uerotiske liv gennem tiderne. Men da både poesien og sexualiteten er formkrævende kræfter, er sublimeringen ikke et problem i sig selv. Materien er jo sådan indrettet, at det grovere stof hele tiden forfines – eller forgår. I fysikken siger man, at al erkendelse er en reduktion af information, som bliver til varme. Derfor er sublimeringen helt i pagt med universets indretning. Sexualitetens uløste konflikter forsvinder ganske vist ikke, de vil hel tiden melde sig, i form af kunstneriske problemer. I sexualitetens sfære er der ingen vindere. Kun tabere. Der er ingen præmieuddeling, ingen guldstjerner i karakterbogen for god opførsel. Sexualiteten er kun moralsk og meningsfuld, for så vidt den hele tiden viser os, at former, der ikke kan holde, går til grunde.

Allerhelst vil sexualiteten fylde det hele, hvis den overhovedet kan komme til det, lige fra Irmaposer til opvaskebjaler, den vil meget meget gerne trænge ind i alle kroge, sprækker og spalter og flyde ud over det hele. Den vil gennemsyre hverdagen, og verden med, og det vil sige, at formkraften hele tiden truer med formløshed. Døden er inde i livskraften. Behovet for formløshed er lige så stort, som behovet for form. Trangen til at drikke sig fra sans og samling (form), at være døddrukken, at flyde ud, forsumpe, gå i opløsning og glemme sin identitet, er en omvendt form for sexualitet. Som erstatning for kærlighed, trøster man sig med lidt død. Erfarne ved, at man ikke kan hjælpe alkoholikere eller narkomaner ved at forholde sig til symptomet: druk eller narko. Man er

nødt til at gå ind i begærets anatomi, ind i drifternes formverden. Formen har behov for at blive ædt op indefra, da den ikke kan ændres udefra.

Summa summarum: Man er nødt til at invitere døden ind i sin livsform, for at holde den i form. Det må være den erkendelse, der ligger til grund for de gamles ofringer: man må opløse, ophæve noget for at bevare noget andet, man må miste for at få.

Hvis sexualiteten er form og døden er formløshed, hvad er kærligheden da? Kærligheden er at miste. At miste modstandskraften mod foreningen af død og sex. Kærligheden er selve integrationen af død og sexualitet. Jamen, er det ikke bare et ord? Og hvordan ”integrerer” man?

Hvis vi slet ikke gjorde noget som helst, ville det ske af sig selv. Men mennesker er ikke i stand til at gøre intet. Ubevidst arbejder alle, mere eller mindre ihærdigt, på at beskytte sig mod sammenfaldet og dermed forhindre kærligheden i at opstå som bevidsthedsplan. Ubevidst yder vi nemlig modstand overfor den glidebane vi ender i, når skillevæggene bryder sammen og vi ad psykotisk vej stilles i nulstilling og ikke aner, hvad der er hvad. Det er kærlighedens glidebane, vi bruger livet til at beskytte os imod, både i livsangsten, dødsangsten, i frygten for bindinger, i frygten for adskillelse og i frygten for tab.

Hver dag dør vores væv og nyt opstår. Hvert syvende år er vi helt fornyede på celleplanet. Men døden har vi også mulighed for at opleve på bevidsthedsplanet, hver gang en form går i stykker, et ægteskab, et forhold, en karriere, en ideologi, en tro brister. Formen opleves i reglen som det, der holder sammen på et menneskes liv og giver det mening. Når formen bryder sammen, dør man på en måde. Hvis man da er i stand til at gå klarsynet, uden selvmedlidenhed, ind i denne opløsningsproces – uden at fortrænge sexualiteten – dér opstår kærligheden. Den er der i gåsehuden på grænsen mellem hede og kulde, latter og gråd, sandhed og grusomhed – i ingenmandsland.

Kun ganske få mennesker kan udholde at stå dér på den smeltende grænse mellem udslettelse og genopstandelse, mellem formløshed og form, død og sexualitet, i kærligheden, i brand. (Jesus og Buddha er et par kendte eksempler). Disse mennesker er uudholdelige for flertallet, som er nødt til at værne sig imod dem ved at guddommeliggøre/forråde dem. For der er dér, i forbrændingen, den hemmelighed ligger, som alle tracter efter, men som ingen vil kendes ved.

Og dog har vi mulighed for at kende den, hvis vi vil. Den åbenbares altid i kupéen lige ved siden af. Og vi bliver indviet i den. Gennem uudholdeligheden, når den elskede hverken kan dø eller leve. Dødslejet trækker ud og varer ved. Der kommer et punkt, som netop ikke er et punkt, men en smeltende grænse, hvor ingen kan udholde at være. På det sted er de fleste tilbøjelige til at ønske: Gid han var død! Uanset om det er manden, konen, kæresten, faderen, moderen eller sågar barnet. For det gælder åbenbart om at komme væk fra den smeltende virkelighed i en vis fart og få genoprettet den betryggende adskillelse mellem død og sexualitet. Normalbevidstheden vil hellere skille sig af med sine kære, end miste den skillevæg, hvis fravær giver adgang til kærligheden.

Nu, da smerte og ubehag ikke længere tolereres af befolkningen, bliver spørgsmålet, om vi skal satse på at støtte denne normalbevidsthed ved at reducere den yderligere, sådan som flertallet til enhver tid vil have det – eller, om vi skal give bevidstheden muligheder for at ekspandere. Ingen kan leve ret længe i nedsmeltningen, uden at blive forvandlede, vanvittige eller dø. Men spørgsmålet er, om vi ikke netop bør satse på at udholde det uudholdelige, fordi det er vores eneste vej til indsigt, som ingen andre erfaringer kan give.

Det er ikke tilfældigt, at slanger og kryb er genstand for frygt og ærefrygt overalt på Jorden. Det er netop de dyr, der gestalter den uudholdelige glidebane: Det, der smutter, undslipper os, glider os af hænde og fortrænges men dog eksisterer som en frygtindgydende realitet. En virkelighed, man ikke kan få hold på, et univers, man ikke kan kontrollere: Først er den (slangen) et sted, og så et andet sted, men hvordan, og hvad er hoved, hvad er hale? Gysernes tilbagevendende special effekt: Man tror, man har fast grund under fødderne, men det viser sig, at tømmerflåden er en levende

overflade af krokodillekroppe. Madrassen, man forventer er stabil og plan, kryber og kribler af orme. Maden, man regner for død, er i virkeligheden levende mider ... Det er ikke tilfældigt, at slangen er et så stærkt symbol i alle kulturer, heller ikke at den er forbundet med indsigt, visdom og illumination - eller at den græske lægegud Asklepios er repræsenteret af en slange, der slynger sig om en stav: Indsigten i døden er forudsætningen for at helbrede. Glidebanen – eller slangen - stiller os over for de grundlæggende spørgsmål, vi aldrig får endeligt svar på, men som vi lever i lyset af:

*” To be, or not to be, that is the question: -
-----To die, to sleep; -
To sleep! Perchance to dream – “*

I sin vanvidsmonolog inviterer Hamlet os ind på glidebanen, hvor skillevæggene mellem væren, drøm, død og søvn bryder sammen, så vi ikke længere ved, hvad der er hvad. Hvornår er vi mest sande, i det rablende øjeblik, eller i det afklarede? Lever vi mest, når vi er døde? Og dør vi mest, mens vi lever? Hvornår er vi mest levende? Hvornår er vi mest døde? Da vi aldrig kan komme frem til et endeligt svar uden at sætte vores virkelighedssans over styr og reducere vores livsvilkår på det skammeligste, er det altafgørende at holde spørgsmålet så åbent som overhovedet muligt.

1988

De slukker deres lys

af Rasmus Daugbjerg

I skoven føder dyrene deres unger. Ungerne kommer til verden dampende og klædt i blod. De kommer til verden i æg, i reder, i træerne og i søer. Når mødrene dør, dør ungerne i dem. Men ikke hestene. Når en drægtig hoppe dør, falder hun til jorden med føllet i sig. Hendes sjæl forlader hendes krop. Men føllets sjæl synker ned i jorden, og dernede ligger det under moderens krop og sin egen krop i moderens. Oppe på jorden finder ulvene den sjælløse dobbeltkrop. De deler den mellem sig. Nede i jorden vokser en ny krop frem på føllet sjæl. Og en dag bryder føllet op gennem jorden. Det finder et sted at lægge sig. Føllet snor sine ben rundt om hinanden. Sådan ligger det. Og når en ulv kommer og snuser til føllet, vikler det sine ben ud og bider ulven i halsen. Og føllet æder ulven. Sådan lever de jordfødte føl. De lægger sig i mørket og lader hjælpeløsheden lyse fra deres kroppe.

Gedeskindet hænger på tørresnoren som en saftspændt tåge.

I husene sidder menneskene og æder de døde dyr. Menneskene er kister. De er ligenes hårde senge. Kisterne sidder rundt om bordene, de rører sig ikke, de sad fast som kister gør i jorden. Og kistemenneskene taler til hinanden, taler om dagen i dag og dagen i morgen. De hører hinandens ord som kisten hører præsten: fra graven.

Menneskene tvinger koen ned på maven. De holder hende nede på jorden. Der er et menneske med en lang handske på hånden. Hånden er knuget. I menneskenæven er en håndfuld tyresæd. Og mennesket stikker hånden ind i koen. Derinde åbner han hånden. Og så er sæden i koen. Mennesket trækker sin hånd ud. De andre mennesker slipper koen. Hun rejser sig, går langsomt derfra. Hun ved det samme som menneskene ved. Hun ruger en skat som ikke er hendes egen. Og hun ved, at det ikke er kalven, der skal die ved hendes yver.

Regnen pisker jorden blød. Op fra mudderet skærer en vise sig, en sørgelig og hård melodi. Mudderet, moderen synger fra mørket, synger for dyrene, der fødes for at slagtes, hendes vuggedøde børn. Hun synger gennem angsten, gennem gråden der pisker hende. Dyrene hører den hårde vise i regnen, gennem vandet: en mønt der bliver skubbet rundt i blod. Dyrene slikker jorden, æder visen. De står ude på marken og synger. Og når børnene synger visen, glemmer både de og moderen, hvem der synger for hvem. De ved ikke længere, hvem der skal dø, de sidder fast i sangen, beroliger hinanden, sig selv. Mudderets vise sidder fast på dyrenes tunger som deres begges død.

Menneskene arbejder i kalkminen. De hugger kalken ud med hakker og skovle. De bærer den op i hænderne. Kalkmenneskenes kroppe er ikke deres egne, de tilhører de mænd som de arbejder for. Nede i minen snakker menneskene om mad, kartofler, brød, majs og rabarber. Sådan bliver de mætte, de æder ord. De går rundt med den samme lille mønt i lommen. Dernede ligger den og forsikrer dem: en dag skal du spise. Og når kalkmenneskene endelig køber et brød smager det af metal. Brødet smager af den mønt, de har købt det for.

Træerne var sandets ly. Men nu er træerne hugget ned, skoven er tom. Vinden tager for sig af sandet, løfter det gule mel. Sandet stiger, skjuler solen. Melet brænder på himlen. Menneskene kigger op i himlen, op i røg og sand. Det trænger ind overalt, i øjne og mund, i tøjet, i husene. Det lægger sig tykt på markerne. Jorden bliver sur, den svulmer af vand. Afgrøderne bliver kvalt, trækker sig ned i mulden og efterlader kun jord. Og menneskene høster jord, skovler den op i vogne, kører den ind til butikkerne, hvor jorden bliver solgt i kasser og sække. De sidder om bordet med deres familier og æder jord-suppe.

Menneskene fødte Gud første gang om morgenen. Inde i huset løb blodet. Det løb fra hende som lå i sengen. Han stod ved siden af, skreg, som om det var ham, der fødte. Men det var ikke ham, det var hende, hun var rød. Hun lå som et bål i sengen, stærk og brændte. Ud mellem hendes ben gled et blødt æg. Ægget var rødt af hendes blod, moderblodet, gudevandet. Uden at vide, at han var blevet født, sad Gud i sit æg. Han lå i hendes arme. Huset blev fyldt af øjne og munde, det blev fyldt af hænder. Hænderne lagde sig på ægget. Vi er dine børn, hviskede mundene. Der åbnede sig en mund på ægget. Menneskene pressede brød derind. Dette er det, du æder, sagde de. De hældte vin ind i munden. Dette er det, du drikker, sagde de. Og årene gik. Gud fik ben og arme. Han fik sin krop. Han var lang og tynd. Han fik mørkt hår og på kinderne voksede et skæg. Blind og stum gik Gud i menneskebyen. Og menneskene kom løbende til ham og kaldte ham far. Du har skabt os, sagde de. Gud skubbede dem væk, løb hjem. Sådan gik årene. Gud blev ældre, og forældrene blev gamle. En nat lå Gud og sov i sin seng. Ude i haven rejste menneskene et trækors. De brød ind i huset, trak Gud ud. Og derude i haven midt om natten, fødte menneskene Gud for anden gang. De fødte ham på korset. De sømmede hans krop fast til træet. De kaldte kroppen Kristus. Og blodet løb fra Kristus' hænder og fødder. Menneskene græd. Men ingen græd som hun gjorde, hun græd moderens røde tårer. Gud sivede ud af den lidende Kristus Krop, Gud var en ånd, og han rejste op i himlen. Nede på jorden tog menneskene Kristus ned fra korset. De begravede kroppen i en hule og rullede en stor sten for indgangen. Om natten foldede de hænderne og bad. Bønnerne styrtede mod himlen.

Menneskene lukker rævene ind i deres huse. Derinde river de pelsen af rævene. Menneskene klæder sig ud, de trækker den røde pels udover deres egne kroppe. Senere ligger de døde, skaldede ræve i en rød bunke bag husene. Menneskerævene går rundt i deres gader med afpillede ansigter og hilser på hinanden. Solen, den pelsede kugle, regner ned over bunken af de døde, skaldede ræve, lægger sig på dem som hår.

Fyrsten er bange for mareridt. Han tager sin sorte mønt op af lommen og lægger den under hovedpuden. Jeg vil kun drømme de gode drømme, siger han. Tjeneren kigger på fyrsten, når fyrsten sover. Hvis fyrsten ser ud til at have mareridt, skal tjeneren vække fyrsten. Når fyrsten sover, ligger han på ryggen. De nætter han har mareridt, vrider han sit ansigt og laver lyde. Tjeneren lader ham ligge i hans mareridt længe. Han lader ham pisse i sengen. Det stinker. Han kan se på fyrstens ansigt, hvordan mareridtet bliver ondere og mere smertefuldt. Og så vækker han ham. Næste morgen når fyrsten vågner efter at være blevet vækket om natten, er han tyk i ansigtet. Se mit mareridtsansigt, det ser forfærdeligt ud, siger fyrsten. Fyrsten kan ikke fordrage sit tykke ansigt, og det ved tjeneren. Visse nætter når fyrsten ligger stille og sover, når han ser ud til at drømme rolige drømme, vækker tjeneren ham på samme måde.

I menneskebyen frygter visse mennesker deres børn. En menneskedreng løber ud af forældrenes hus om natten. De finder ham ved skovsøen. Faderen binder drengen fast til sig selv med et reb. Sådan sover de. Sønnen er bundet til den tunge sten. Faderstenen trækker vejret om natten. Hvis jeg hopper i søen, drukner stenen med mig, tænker sønnen.

Den tidlige vinter gjorde som den altid gjorde. Den forvandlede. Hybenbusken tabte sine blade, den snoede sine grå grene om hinanden. Der sad nogle få blodrøde hyben på busken. De lignede blomster. Blomster som holdt sine blade hårdt sammen, knugede dem til små røde sten. Og så kom frosten. Der var nok til alle. Frosten maste de sidste hyben til små tørre kugler. Og frosten forvandlede drømmene i menneskebyen. Petra sov i sin seng sammen med manden Erik. Petra havde tung mave. Hun drømte køddrømme. Hun stod på et torv og solgte kød. Hun hakkede kødet i mindre stykker. Folk gik forbi hende. Hvad er det, du står og hakker i, sagde de. Og Petra kiggede ned på bordet foran hende. Der lå sønnen Johan. Og frosten krøb ind i sønnens drømme. Johan farede vild i en kold grotte, i lange gange. Han rørte ved de fugtige klippevægge. Han famlede sig vej inde i mørket. Og han voksede derinde, blev et voksent barn. Og pludselig, inderst i grotten, fandt han andre voksne børn. De stillede sig i en rundkreds. Nogen tændte en lygte og sendte den rundt mellem dem. Og på skift lyste de på deres kroppe og viste hinanden, hvordan de så ud. Johans krop var forvokset, den var stor og rød. Og Johan vågnede fra drømmen i sit eget lort. Han stod op. Han gik rundt i huset. Petra og Erik kogte suppe på det brune lagen. De skar skiver af brød. De smurte smør på brødet. Og hele morgenen bællede familien skål efter skål af den varme suppe i sig. Og så faldt sneen. Lette fnug. Petra kiggede på det. Sneen mindede hende om Johan, om dengang hun var gravid, den mindede hende om, hvordan hun havde forestillet sig Johans død, inden han blev født. Sneen lignede begravelsen. Sneen blev liggende. Johan stod i haven og samlede det kolde støv op i hænderne. Han pressede det til hårde bolde som han kastede fra sig. Han kastede sneboldene ind i hybenbusken, der greb dem. Dagen gik og solen gik ned. Det blev blå. Himlen og træerne var blå. Sneen var blå. Så blev det mørkt. Petra, Erik og Johan sad i huset og kiggede ud i mørket. Dagen var død, den var natten. Hybenbusken holdt sneboldene gennem natten som hvide frugter. Og den nat bød hybenbusken iskrystallerne velkomne. De satte sig som hvide torne på grenene. Det blev morgen. Solen slæbte sig op på himlen, dagen var en lille kugle. Men for Petra, Erik og Johan var dagen syg. Den var vokset frem af natten, og den var syg af at vokse i sit eget kadaver. Den forgiftede sol brændte som et æble i et bål, sydede og forsvandt. Og så blev det mørkt. På nabogården sad hønsene i burene. Den nat forsøgte en høne at skubbe et æg ud af sig selv. Men hun kunne ikke. Den hvide kalk som skulle lægge sig rundt om ægget og gøre det hårdt, havde lagt sig om alle de andre æg, hun havde lagt. Ægget hun forsøgte at presse ud var blødt. Hun lagde ægget i sig selv. Derinde lå det og lyste rødt og gult. Det rådnede. Solen stod

op. Den spredte sit syge lys ned på jorden. Johan vågnede i sin seng. Han var snoet ind i alle tæpperne. Han frøs. Han krøb sammen til en sten, forsøgte at varme sig. Og så kom Erik ind. Han så sin kolde sten. Han rev tæpperne væk, et efter et, træk dem af som blomsterblade. Derinde lå Johan, stenen i blomsten, den lille klump som blomsten havde skjult. Johan stod op, tog tøj på og gik udenfor. Han kiggede op i sneen som faldt fra himlen. Han blev træt. Han gik hen til det gamle skur som stod i haven. Han åbnede døren, krøb derind. Indenfor var der mørkt. Det var koldt og fugtigt. Fra væggene lød en klage, stille og sørgelig. Det lød som om vinden susede ind mellem de løse brædder. Johan gik hen til væggene og kiggede på dem. Det var ikke vinden. Det var mennesker. I væggene sad gamle menneskekroppe og ansigter og kiggede tilbage på Johan. Fra mundene lød en klage. Johan lagde hånden på den væg, han stod tættest på, han lovede ansigterne at redde dem, at få dem ud derfra. Men menneskene i væggen hørte ikke, hvad Johan sagde. De var døde, begravet i skurets træ. Johan stod og talte til væggen. Og fra væggen strakte armene sig og hev ham ind til sig. Så pressede de ham helt ind, ind i træet. Udenfor faldt sneen. Dagen gik. Solen var på vej ned. Fnuggene var blå. Petra og Erik stod i huset og tænkte på Johan. Han var ikke kommet hjem. Solen gik ned, det var sort. Himlen og træerne var sorte. Sneen var sort. Petra og Erik stod i haven og kiggede ud i mørket. De gik ind i skuret. Der var ingen derinde. De gik over til naboen som sad og bælledede hønsekødssuppe i sig. De gik hjem. De sov ikke den nat. De fandt ikke Johan. De sad i køkkenet. Johan var i skurets vægge. Skuret holdt ham gennem natten som en fløjte. Han sang en lys klagesang. Det blev morgen. Forældrene sad stadig i køkkenet. De slæbte sig ind i sengen. De faldt i søvn i kulden. Ude i skuret sad Johan i væggen. Han forsøgte at komme fri, men armene holdt ham derinde. Hård og spændt i kroppen sang han sin sang. Han sank sit kolde spyt. Forældrene lå og glimtede inde i huset.

Om natten falder en lysende regn. Regnen standser nogle meter over jorden. Der hænger den i luften. Insekterne på skovbunden tror, at det er stjernerne, at det er nattehimlen, og de flyver op i den. Men det er ikke nattehimlen, det er regnen og den er på rov. Insekterne sidder fast i dråberne, fanget af den lysende jæger. Dråberne bliver hårde og falder til jorden. De slukker deres lys. Og næste morgen ligger den ædende regn som småsten på skovbunden.

INDTIL DET IKKE LÆNGERE ER EN FILM

Af Ursula Andkjær Olsen

	en lille film	
ved du det		du er i badet
du kan prøve igen og igen	du har et liv	huden er fugtig, slimhinderne fugtige
prøve at vide det	du har et hus	du står i en niche og ser dine venner i bassinet
det samme mareridt igen og igen	sikken udsigt!	og så kommer angrebet
en lille film	du er lige kommet hjem	krokodiller
indtil det ikke længere er et mareridt	du kigger ud	krokodillen fra før
	havet uden for vinduet	den er vokset frem
	havet!	de vokser frem af vandet
det er tomrummet mellem	blåsimrende	de snor sig om din hals, arme, krop
søvn og vågningen	en delfin der undslipper et større dyrs gab	det er lige før
en film i kroppen	uden for vinduet	lige før
tomrummet mellem	en forhistorisk	
drømmens ophør og	kæmpekrokodille	men
opvågningen		så bliver I enige om at stoppe filmen
det	himmel og hav diser til	det er for meget
		så
det er et øjeblik	du har et hus	stopper den
det kan vare evigt	den blåsimrende udsigt	
	der er et romersk bad i kælderen, bassin i gulvet	
det vil komme til at vare evigt	søjler og hvælvinger	
her har du det		du har et hjerte
ved du det	du har et hjerte, hud og slimhinder	du kan prøve igen og igen

det samme mareridt

er det et mareridt

indtil det måske ikke
længere er et mareridt

indtil det er tomrummet
mellem

mellem drømmens ophør
og

opvågningen

det

vil blive evigt

du har en mor

du har en far

du er klædt på

du har en rustning

du har en lillesøster

hvad du fik skal betales
tilbage

hvad du fik skal betales
tilbage

på et tidspunkt

du er klædt på

det er til låns

det er en skat af kød og
blod

det hele er lånt fra

steget op og groet ud

vokset frem af jorden,
havet, himlen

mørke og lys og

organiseret

du har alt dette

du har hjerne, hjerte,
hænder

og

du har en rustning

du har en søster

I går i et meget varmt og
solbeskinneth landskab

storladent, majestætisk

gyldent og varmt

godt!

der kommer en løve

storladen, majestætisk,
gylden og varm

den vil æde jer

den kommer imod jer

du har en rustning

du skal forsvare din søster

du vil forsvare din søster

du kaster dig med hele din
krop og rustningen ind i
løvens gab

og

jorden har din ryg

ved du det

en lille film

du kan se den hver eneste
nat og til sidst

før havde du mad

før spiste du fedt

du spiste delfinhjerter

drak krokodilletårer

tog bad i guld- og
sølvskindende badevand

blåsimrende

spiste

du spiste protein og sukker

og ud af dette dannede du
dig selv i dit billede

nogen, noget

dannede dig i dit billede

gjorde det for dig

før havde du lunger

du havde du fingre og
hænder

før havde du læber

du havde blod så rødt som
løvens

havde lånt en rustning

du havde lånt 37 billioner
celler

lånt nye hvert syvende år

200 forskellige celletyper

havde lånt knogleceller,
hudceller, leverceller,
blodplader, hjerneceller,
fedtvæv, bindevæv

knoglemarv

du havde lånt det hele
det skal betales tilbage

læg dig

læg dig her og

tab dit navn

skinnende ting

tab tøjet

blåt og rødt

du har et hjerte

du har penge

du har et legeme

du gør karriere

du har et hjem

et hjerte af sølv og guld

du har ting omkring dig

læg det hele her

læg dig

du er på et skib

et stort, tungt skib

skinnende ting

du taler med kaptajnen

skibet bærer en vigtig last

værdifuld

en tung og hemmelig last

skat

du er i lastrummet
sammen med lasten

med den hemmelige, tunge
skat

og skibet springer læk

lynhurtigt

fra det ene øjeblik til det
andet

det stiller sig op i havet

stævnen opad og lasten
ned

den hemmelige last

ned

du har lunger

du har fingre,
fingerspidser

du er i havet

du er i den del af skibet der
vender nedad

ned i havet

du er i lastrummet
sammen med den
hemmelige skat

sammen med kaptajnen

I prøver at sprænge jer vej
ud

det lykkes ikke

noget springer i luften

løvehjerte

men du slipper ikke fri

du er i det mørkegrønne

har lunger

du tænker: nu giver jeg
slip

så giver du slip

mørkegrønt i lungerne

bare giv slip! slip det hele

tab dine negle

mørkegrønne

tab dit grønne hår

tab dine tænder	en ny, den samme	tage af og falde
før var du nogen men nu er du	indtil det ikke længere er en film	falde afsted og
tab øjnene	indtil det er tomrummet mellem	faldende, faldende
mørkegrøn	det tomrum	faldende sølv og guld
lad din tunge ligge	en vil falde i søvn og en anden vil vågne	dryp
læg dine fingre og lad dem	for at få adgang til	du havde et hjerte
læg dit hjerte i brystkassen	gå ind til	du havde en stemme når dine stemmelæber rørte hinanden
det synker	afgang	nu har du
lad det synke til bunds	delfinhjerte	jorden har din ryg
sammen med resten	krokodilleskat	du ligger på jorden
lad det synke og grønnes mørkt	tage af og falde	nu har du adgang
smukkere end nogensinde før	afsted og	adgang
du kan prøve igen og igen	faldende, faldende	ind til
den samme film igen og igen	gennem kejserlige bassiner	nu har du
en ny hver eneste gang	du er nødt til at tage dig selv af dig selv og	blød jord i håret
for at træne	dryppe	mørkegrønt
indtil det ikke længere er et mareridt	faldende, faldende	græs
det er en film	skrælle dig af dig selv og starte	vækster
en lille film	dryppende	nu har du
	for at få	blødt, blødt
	gå ind	du har mørke omkring dig om natten
	til	simrende lys over dig hele dagen lang
	afgang	

du har	du ligger	en guldsmed stående i
liv overalt omkring dig	du er	luften mellem dine ribben
	nyt liv og ny jord	
du har		et smykke midt i brystet
filmen er knækket	du har brystkassen	
den lille film	tom	med et sæt
		suk
du ligger	du har mere luft	flyver den ud igen
er	i brystkassen end	
	nogensinde før	det første suk
det er		
ikke en film	nu har du	
	du har	

COLD

by
Kirstyn McDermott

It was never about the children. Their straw-coloured hair and eyes green as envy and the briny sea. Little fingers scattered stiff and cold and white, breadcrumbs leading away from the house of the wicked witch, if only you knew how to look—or why.

Your children, your soft and golden twins. Do you think it was about them? Do you think I enjoyed it? I read the papers, watch the news on every channel. Sadistic, they say. Evil. And of course, monster. Uncomplicated, greyless words that give no quarter, allow neither room nor reason for further examination, and how well I hide behind them. But they do hurt. A fresh, unexpected slice into tissue already once scarred over and long suspected dead.

Sadistic? I wept more than they did. Wiped their snotty noses along with my own and gave them towels to bite on. Held them tight and sucked the screams from their mouths until they sagged limp and heavy in my arms, and then I dressed their wounds.

Evil? I threw up each and every time. Retched my throat raw and stripped the bile from my stomach, vomited so hard my muscles never stopped aching. Their tongues were the worst of it, so small, so pink. And so much blood. The tongues, and the burnings.

There was no pleasure to be found in that, believe me.

But now I've seen you on television. Both of you. Laura, with her pretty blonde hair creeping back to brown at the roots, her doe-eyes damp and reddened and hollowed dark with grief. I doubt she wears much lingerie these days; no bold black lace or garter belts show off her dancer's legs. Those short summer dresses and stiletto boots are gathering dust in a closet, and her life will be all drab-knit jumpers and track-suit pants. Shapeless-soft cocoons to curl and hide within—when she can bring herself to dress at all.

And her smile? That radiant, straight-toothed grin that captivated you, captured you and made you feel so special and loved and more alive than mine ever did? That, oh my dear, may you never catch glimpse of again.

Did you ever suspect, even a little, all these long, bloodless weeks? No, stupid question; the police only once at my door and that visit merely routine. Stock-standard questions and sharp eyes roaming over the house, their observations scribbled down in a notebook along with my answers. No alibi for the day your children went missing, but then to have had one would have been strange in itself. A middle-aged woman like me, husbandless, childless, living alone with her ferns, and a Siamese fighting fish floating brightly in a jar on the windowsill. Harmless is what they saw. An ex-wife, yes, but not one nursing bitterness or petty hatred. An ex-wife who has Let Go, a woman who has Gotten On With Her Life. That's what they saw. That's why they left.

They never even asked to look in the bedroom.

I will send flowers tomorrow. Cool white lilies and half-closed roses in a mournful shade of pink. Light sprays of baby's breath, although I think only Laura may understand those, and a note of condolence written in the florist's indifferent hand. An uncommon choice of blooms at this time of year, solemn contrast to the tinsel and glitter-spun displays of the festive season, but isn't that precisely the point? For yours are wounds which will never find chance to heal. The half-formed scab torn loose with each once-celebrated date, all the giftless birthdays yet to come. The hollow ache of that first September Sunday, followed by the inexorable march towards Christmas.

It seems to start earlier every year. Mid October when I took them, your darling daughters, and already the signs were out. Cards in racks with Santa Claus and candle flame, bright paper rolls and plastic trees in boxes, ready to assemble. Next year, I promise: you will feel all of this most keenly. You and Laura both, if you survive that long together. If the sight of the other's face each morning, each sleep-starved night, doesn't cut too deeply or too often. For the children did so resemble you—and her, of course.

Those green eyes, fresh-bright with tears. Their waxy skin.

Will you imagine their pain, their terror? Will you feel it? Yes, I think you shall. Each year as Christmas lurches closer, as the shops shout out their wares and advertise their sales on every billboard, radio station and television screen, as junk mail crowds your letterbox and men in red suits emerge on street corners with snow-curling beards, you will feel it. Each Advent calendar, each sign that counts the number of sleeps to go, will toll a different bell for you. Your children's pain will be marked out by diminishing shopping days and the crimson urgency of red-light sales.

Until the last day, this day. The day when other families rose early to yawn and hug and open their gifts, while your own waited unwrapped and broken in an empty park, to be snuffed out by a hound's eager-wet muzzle and the shaken hands of the stranger who tugged on its leash.

No, it was never about the children. It was you, always you, my husband all those lost and wasted years, my husband whom she stole with her smiles and spike-heeled shoes and a womb that would—that did—bear the fruit you so craved.

No, not the children—but a dish far sweeter, far colder than any you have known.

CALAVERAS – DE SATIRISKE DIGTE

(Gys i kirken 3 – Mexicansk død, 2018, Literaturhaus.)

Af Madelin Wilian

SJOV MED DE RIGE

Calaveras betyder "kranier". Calaveras er digte reciteret til De dødes dag i Mexico. Det er satiriske digte, der laver sjov med folk på en måde, der tyder på, at de er døde, selvom de er i live. Ofte er de mennesker, der bliver gjort grin med, politikere og andre i magten eller i offentlighedens øjne.

Det er en måde at lave sjov med de rige og magtfulde på en sikker, accepteret måde. Også for at påpege, at vi alle ender på samme sted til sidst.

DØDEDANS

Traditionen med disse typer af satiriske digte går tilbage i tiden, mere end 500 år. De kunne findes i Spanien og andre dele af Europa. De var ofte en del af "Dance of The Death" ("Dance Macabre" på fransk og "Danza Macabra" på spansk og italiensk). Dødedansen var en slags leg udført i det 14. århundrede. Dødedans blev til for at minde folk om, at alle er dødelige. Lige gyldigt hvad din station i livet er, står vi alle overfor samme skæbne. På grund af hyppige kriser og plager i Europa, havde folk brug for satire for at hjælpe med at håndtere den grimme verden omkring dem. Digte, skuespil og malerier hjalp med at give folk et outlet. I dag skriver mexicanerne stadig Calaveras for hinanden og visse aviser udgiver dem på Dødens dag. Disse Calaveras kan også være digte om døden generelt, kranier og skeletter.

DANSK CALAVERA – KAN DU GÆTTE HVEM? #1

af Madelin Wilian

Her lå en fed politiker.
Købte sko til 2000 kroner,
så der var ikke råd til kiste.
Den ene sko blev brugt som urne
Som formand for klimafond
fløj han på første klasse turné
og efterlod sig et sørgeligt hul i ozonlaget.
Han døde brat da en neongul-dragt bærende hær af
kontanthjælpsmodtagere i nytteindsats
kom til at antage ham for at være Japansk pileurt,
en dominans i naturen, som de var sat til at fjerne,
da de ikke måtte gøre det arbejde,
kommunens anlægsgartner fik løn for.
Nu hviler han i egen aske
og tænker: 'Gid min urne var en Gucci taske'.

DANSK CALAVERA - Kan du gætte hvem? #2

Af Amdi Silvestri

I septembers første dage – du husker dem endnu
var der uvenskab i landet, især i DBU
der blev råbt og der blev skreget, stor uenighed opstod
mellem trænere og spillere og holdet, de forlod

de nægtede at trække i nationens røde dragt
kun penge kunne tale, men lig' her blev intet sagt
Så der skete det der måtte, et allekald lød ud
'Vil du kæmpe for dit land, vil du ærligt stå for skud
for din handling og din vilje, for dit skruebrækkeri
for lige meget hvad du gør, er der nogen, der vil si'
Hvad laver du, din landsforræder, tænk dig dog om
Det er os mod dem, dem mod os, tak fordi du kom

Og kampen var på udebane, ned' i Slovakiet
og skærmene var tændt over hele kongeriet
nationens sofahelte så til mens holdet døde
da sidste fløjt lød ud var der ingen morgenrøde
for nu ku' der forhandles med landets snu giganter
og dværgene blev glemt, de satans sykofanter

(Svarene findes på sidste side.)

DØDSENS SUK

“Allerede død? Og hvordan? Jeg vidste ikke hvordan. Måske af sorg. Sukkede meget. Det er dårligt. Hvert suk er som en slurk af livet, hvorfra man falder fra hinanden”.

Juan Rulfo - *Pedro Páramo*

Opstandelsessang (uden kiste)

af Nicolaj Stochholm

Jeg vil kyles rent i jorden
og ikke fanget mellem fire
vægge som jeg har været
låst i lejligheder hele mit liv.

For os der altid har fortjent
at vinde i Lotto men aldrig
har vundet noget i et eller
andet udlamineret bankospil.

Jeg vil dø ubeskyttet og jeg
vil lade orme, bænkebiddere
ødsle, lade grævlinge og ræve
æde uhindret af min krop.

MYTEN OM NORDLYSET

fortalt af John Angajoq Nattoralissuaq, grønlandsk shaman og hospice medarbejder.

På Grønland kan der i vinterhalvåret ses det smukkeste naturfænomen, Nordlyset. Som et gigantisk gardin, bevæger det sig på nattehimlen i mange smukke farver. Eskimoerne og inuitterne har en mytefortælling om at Nordlyset er forfædrene der danser og spiller bold med de afdødes kranier. Nogle myter taler om at det er hvalrossens kranie de spiller bold med. Myten er et smukt billede på, hvordan humor, tragedier, liv og død var en livsbetingelse for grønlandere at leve med. Og at deres trosopfattelse både var det, de fysisk kunne se i naturen, samt de sagn og myter der blev videre fortalt af bl.a. deres åndemanere, også kaldet angakkoq.

Hvad definerer et menneske? Sjælen? Tanken? Vel ikke kroppen alene? Filosofen Alma Korp skriver om dette i sit essay 'Om mennesket' fra 2043, hvor hun netop hævder, at legemet er essensen af mennesket. Uden krop, intet menneske. En person, der er hjerneskadet eller ligger i koma er stadig et menneske, det vil ingen vel betvivle?

Corpus Pineale

Gudrun Østergaard

Aisha glattede ned ad sin hvide kittel og betragtede kroppen på briksen foran sig. Brystkassen hævede og sænkede sig ganske svagt med hjælp fra respiratoren. Over hovedgærdet svævede en lysende blå sinuskurve og viste, at også hjertefunktionen var genetableret. Med et lille fnys noterede hun sig et anstrøg af sandeltræ og læder, antydningen af en eksklusiv herreparfume, inden lokalets duftneutralisering slog igennem.

Det ville blive en dyr omgang, men det var ikke økonomi, der stod i vejen for den her person, det havde hans datter pointeret.

"Han er koncernens ansigt udadtil. Gør hvad der er nødvendigt og brug de bedste komponenter. Prisen er underordnet," havde hun sagt med et ansigt, der intet afslørede om hendes sindstilstand her foran hendes fars livløse krop.

Eller livløs var den jo sådan set ikke længere, nu da den var koblet til VITA, som kunne holde livsfunktionerne kørende, indtil de fandt en løsning. Familien var blevet sendt hjem med forsikringer om, at de ville få besked, så snart de substituerende operationer var fuldført.

Med pegefingeren tappede Aisha på sin venstre håndryg og aktiverede diktafonen.

"Patienten er lagt i limbo. Alle vitale funktioner opretholdes maskinelt."

Fra journalen vidste hun, at det ikke var første gang. Syv gange tidligere var Hermod Weld blevet genoplivet. Han havde lige fejret sin 131. fødselsdag, men det var umuligt at aflæse en bestemt alder bare ved synet af ham. Det gråsprængte hår lå tæt ind til hovedet og under den let krogede næse krusede de smalle læber sig som i et lille smil i søvne. Her iført det hvide hospitalstøj var det ikke til at se, at han var direktør for en af landets største koncerner med en næsten monopollignende status inden for medicinalindustrien. Måske var det et af Hermod Welds selskaber, der havde produceret de maskiner, han nu selv var koblet til.

"Scanning for bestemmelse af humanfaktor igangsættes."

VITAs store svingarm gled ind over patientens krop og startede scanneren. Med en lille summen bevægede maskinen sig ned til fodgærdet, hvor den begyndte at aflæse kroppen centimeter for centimeter. Aisha stod med armene over kors og så til, mens scanneren arbejdede sig fra fødderne og videre op. Da den havde afsluttet sidste del af scanningen foran hovedgærdet, spillede den en lille melodi, og en rapport dukkede op på skærmen ved siden af briksen.

Aisha løb resultaterne igennem. Der var alt fra kunstige nyrer og hjerteklapper til titaniumknæskaller. Over årene måtte det have kostet en formue. Hvis bare hendes mor havde haft råd til en brøkdel af det her isenkram. Dengang havde hun kun lige afsluttet specialet i substitutionsanalyse og studielånene krævede sit. Aisha blinkede et par tårer væk og stirrede på skærmen med en lodret rynke mellem øjenbrynene. 19% – det kunne ikke passe. Scanneren måtte have dubleret en komponent, eller kunne det være en sammentællingsfejl? Nej, det var ikke sandsynligt. Hun var nødt til at køre den igen. Mens scanneren endnu en gang kortlagde kroppen, fulgte hun med på skærmen, hvor den ene kunstige komponent efter den anden dukkede op markeret med et ultraviolet skær som kontrast til det grålige menneskelige væv. Med sammenbidte læber betragtede hun tallene ud for hver komponent, som blev talt sammen og til sidst skulle afgøre mandens humanfaktor.

"Sshh!" VITAs afslutningssignal stoppede brat midt i melodistykket.

Det var ikke en fejl. Humanfaktoren var kun 19% og dermed 1% under den juridisk fastlagte grænse.

"Vis revers kronologi."

På billedet af kraniet trådte en lille lyslilla koglestruktur tydeligt frem. Den kunstige koglekirtel var altså det sidste indgreb, han havde fået lavet for mindre end en måned siden.

Ved alle biotec-operationer blev kroppen scannet for at fastslå humanfaktoren og afgøre, om et indgreb var lovligt. Men selvfølgelig fandtes der steder, hvor man tog lettere på den slags. På den anden side var kvaliteten af komponenterne og de operationer, han havde været igennem tydelig. Det var ikke indgreb udført på en obskur undergrundsklinik i Latinamerika. Men der kunne selvfølgelig være sket en fejl.

Hvis bare han ikke havde fået den kunstige koglekirtel. Corpus pineale, Horus øje i det gamle Egypten, af nogle hindier kaldet Det Tredje Øje, og ifølge filosofen Descartes var den sæde for den menneskelige sjæl og dermed selve tankens udspring. Aisha betragtede den fyrrekoglelignende komponent. Den var et lille kunstværk med alle de fine furer og takker, der omsluttede den som filigran af guldtråd på et Fabergéæg.

Nej, det var ikke en fejl. Det havde været helt bevidst, at han havde fået lavet den sidste og afgørende forbedring. Hermod Weld måtte eksplicit have bedt om et implantat, der akkurat var nok til at tippe hans humanfaktor under den tilladte grænse. Det kunne ikke forklares på andre måder. Teknisk set var han ikke humanoid længere, eller det havde han faktisk ikke været, siden han fik indopereret den kunstige koglekirtel.

Aisha lod armene falde slapt ned langs siderne. Her stod hun med en selvmordskandidat. Med den sidste operation havde Hermod Weld sikret sig, at han ikke ville blive genoplivet med endnu en kunstig biokomponent. Hans datter kunne ikke have vidst det. Aisha sukkede. Det ville ikke blive nogen nem samtale med de pårørende. Et øjeblik sank hun ned på en taburet og så lige ud i luften foran sig.

Med ét rejste hun sig op og stirrede på den sovende krop, som havde været Hermod Weld. Der var en anden løsning. Hvis han ikke længere var humanoid, var han vel juridisk set en androide. Han ville miste alle rettigheder, og al formue ville tilfalde hans familie, men Rådet kunne træffe afgørelse om at reparere ham, hvis det var samfundstjenstligt. Datteren havde udtrykkeligt bedt om, at alt hvad der var muligt, skulle iværksættes.

Langsomt nikkede Aisha for sig selv et par gange. Var der ikke noget med, at de manglede en portør oppe på neurologisk, at den gamle lige var blevet skrottet? Med den her løsning ville den massive ophobning af kostbare biokomponenter ikke bare gå tabt, men komme samfundet til gode. Det der engang havde været Hermod Weld, ville blive et højkvalitets eksemplar i hospitalets stab af androider. Et skævt smil bredte sig på Aishas ansigt. Nu så hun faktisk frem til den samtale med datteren.

Gotisk litteratur

v. Amdi Silvestri, formand for Dansk Horror Selskab

Vi kender alle til det gotiske, og det gør vi fordi meget af det vi kender som gyserhistorier for børn, trækker på det, der oprindeligt var gotisk. Gamle slotte, støvede kældre, spøgelse (uden kranssekagehuller), forbandelser, gamle slægter, overnaturlige væsener, en helt og en dirrende heltinde og så videre. Det gotiske er på den måde alment. Men det er også mere end det.

Gotisk litteratur er litteratur, der på den ene side beskæftiger sig med frygt, mørke, død og fordærv, men på den anden side også indeholder romantiske tanker og temaer som naturens storhed, individets styrke og de store følelser, med kærligheden og begæret i centrum. Genren har taget sit navn gothic, eller det gotiske, fra byggestilen der var særligt fremherskende i Europa mellem det tolvte og sekstende århundrede. Navnet blev adopteret, da mange af især de tidlige gotiske værker udspillede sig på steder som kirker, klostre og slotte.

Det første værk som uden tvivl er gotisk, er romanen *The Castle of Otranto* fra 1764. Forfatteren Horace Walpole var stor fan af Shakespeare, og det ses tydeligt i bogen, der bedst kan beskrives som en blanding mellem en tragedie og en komedie, komplet med forvekslinger og mord på de forkerte. Hvad der gør romanen gotisk er stedet, hvor historien udspiller sig. Otranto-slottet er meget gotisk. Det er fyldt med løngange, der er ånder på spil, malerier bevæger sig, døre smækker og åbner af sig selv. En forbandelse er på spil. Samtidig har Otranto tråde tilbage til ridderromantik, og i første omgang troede mange at Walpole havde oversat et gammelt manuskript, og lovpriste derfor værket. Da Walpole senere vedkendte sig forfatterskabet, var det så som så med hyldesten, og det blev kaldt for luftig romantisering. Nok fordi der i kernen af fortællingen var et andet gotisk element, der de næste 200 år levede i bedste velgående. Den uskyldige kvinde og den dominante, degenererede og ofte liderlige mand.

Især de tidlige gotiske værker, som Matthew Lewis' *The Monk* fra 1796, svælger i det forbudte og det depraverede. Hvor *The Castle of Otranto* er et mysterium om en slægtsforbandelse, er *The Monk* en tur gennem de privilegeredes synd. I den udnytter og misbruger de adelige og gejstlige deres position på alle tænkelige måder, og undervejs i fortællingen er der grundige beskrivelser af mord, voldtægt, afbrænding og incest. Disse voldtægtsmænd, for det er oftest mænd, holder til i de gotiske bygninger – i slottene, kirkerne og klostrene ... steder fyldt med kældre, mørke og hemmelige rum. For Lewis var det også en måde at pege fingre af de katolske frelste i Europa, mens han selv sad i det protestantiske England.

Forfatteren Ann Radcliffe skal også nævnes, da hun i modsætning til Lewis og Walpole forsøger at forklare de ting der sker gennem en naturvidenskabelig linse. Samtidig er hun en af de første, der i 1790erne, bruger den forpinte helt som hovedfigur i sine romaner. Den forpinte helt er kendetegnet ved at være meget stolt, kynisk og ja, forpint. Han er nådesløs når det kommer til at hævne, men samtidig er han i stand til at elske ubetinget. En af de mest kendte 'forpinte' helte er nok spøgelseset i *Phantom of the opera*. I virkeligheden var der en helt anden forpint helt, og han hed Lord Byron, og han er en af grundene til at den gotiske litteratur stadig lever i bedste velgående.

Efterhånden mistede den gotiske litteratur mistet noget af sin popularitet. Det realistiske havde vundet indpas og tvunget det romantiske tilbage. Men i 1815 skete der noget, der var med til at vende bøtten.

I 1815 eksploderede vulkanen Tambora i Indonesien. Det var ikke bare en lille eksplosion, men den største overhovedet i al den tid mennesket har ført historie. Mængden af aske og støv, der blev skudt op i atmosfæren var nok til at det meste af den vestlige halvkugle blev lagt i dis og mørke. På et tidspunkt regnede det rødt i Rom, og folk var overbeviste om at nu kom undergangen. 1816 blev kaldt for 'året uden sommer', fordi det var koldt, det regnede, stormede og lynede og det var sjældent Solen kiggede gennem det massive skydække. Og netop sommeren 1816 havde den engelske digter Lord Byron booket et sommerhus ved Geneve-søen.

Byron havde rejst rundt i Europa med sit følge der bestod af livlægen John Polidori, digteren Percy Shelley, dennes forlovede Mary Godwin og Shelleys søster, der vist mest var med for at prøve at score Lord Byron. På det tidspunkt var Byron noget af en superstar og levemand, og folk hviskede om ham, at han var "mad, bad and dangerous to know". Det lille selskab, der havde regnet med at svømme, ride og muntre sig ved Geneve-søen fandt sig hurtigt fanget indendørs på grund af det triste vejr, og efter de havde læst hvad der var af spøgeshistorier på reolerne, foreslog Lord Byron at de skrev en historie hver. Og den lille konkurrence skulle vise sig ret betydningsfuld for den gotiske litteratur.

Byron havde rejst i hele Europa, og var meget fascineret af især de østeuropæiske sagn om de døde, der nægtede at forblive i graven. Især den rumænske strigoi, der sugede livskraft af de levende, spøjte i hans sind, og derfor skrev han en kort fortælling om en aristokratisk vampyr, hvis venner må acceptere at han er blevet en af de døde. Denne fortælling blev forlæg for livlægen Polidoris *The Vampyre* fra 1819, der betragtes som den første ægte vampyrfortælling. Men det var hverken Byron eller Polidori, der skulle løbe med faklen. Den ære tilfaldt Mary Godwin.

Hun skrev nemlig en fortælling om en læge ved navn Victor Frankenstein, der var besat af tanken om at være herre over liv og død. Jeg behøver vist ikke at introducere værket yderligere. Jeg snakker selvfølgelig om *Frankenstein* fra 1818. Bogen blev omgærdet af skandale, ikke mindst fordi Mary Godwin levede i synd med Percy Shelley og havde båret hans barn, men også fordi en kvinde havde skrevet den slags. Fortællingen *Frankenstein* var gotisk i det ekstreme. Den foregik på et slot, den handlede om de store følelser i livet og havde samtidig en masse naturvidenskab i sig. For gotikken var også begyndt at handle om modsætningsforholdet mellem naturen og mennesket, det åndelige og det fysiske.

Ingen gotisk skikkelse omfavner modsætningsforholdet bedre end vampyren, og det er nok ikke tilfældet, at det er den, der har holdt bedst. Vampyren er ofte adelig, bor ofte på et gammelt slot og er frygtet – ikke ulig hvad den herskende klasse var i middelalderen. Han er død, men alligevel er han levende – en udød. Han er uimodståelig for kvinder, faktisk tænder han en erotisk lyst og trang i dem – noget ganske forbudt, og når de så mødes, suger han deres blod for selv at leve videre. Han er stærk, maskulin, usårlig og vant til at herske – faktisk kan han påtvinge andre sin vilje – og han kan kun slås ihjel ved en række sæere ritualer, der involverer at blive gennemboret. Han er en kraft, der er større end mennesket, men samtidig er han et menneske. Den gotiske skikkelse vampyren er derfor på mange måder essensen af det gotiske.

Helt tilbage fra Otranto har gotikken været fascineret af det sublime. Det sublime skal forstås som noget, der er så stort og fantastisk, at det er frygtindgydende. Ordet kommer fra latin, sub liminae, og det er noget, der opfattes ubevidst. Noget, der rammer en. Et eksempel kan være følelsen når man står ved foden af et bjerg. Det er smukt og vidunderligt, men samtidig føler man sig også meget lille i forhold til det. Et andet eksempel kan være at betragte en ulykke. Det er frygteligt at se på, men det er samtidig sært dragende. I netop *Frankenstein* kommer det sublime i spil flere gange. Slottet, hvor Victor Frankenstein udfører sine eksperimenter, ligger i skyggen af en enorm bjergkæde – eller sagt på en anden måde, så er vi som læsere vidne til en betagende ulykke. Den klimaktiske slutscene i *Frankenstein* foregår højt mod nord, midt under en storm, en situation der er smuk og rædselsvækkende på en og samme tid. I det sublime ligger det faktum, at naturen, verden, er langt mere magtfuld end mennesket. Men, og der er stort men, det er ikke lukket land. Mennesket kan godt bestige bjerget, og kæmpe sig gennem vildt snevejr, det sublime er opnåeligt. Men det er ikke til at sige hvad der gemmer sig i det, af vidunderlige og frygtelige ting. Naturen er større end du og jeg, og det er ikke til at sige, hvilke underer den gemmer på – men det er heller ikke umuligt at finde ud af det.

Frankenstein pustede nyt liv i den gotiske litteratur, og både *The Vampyre* og *Frankenstein* blev opsat på teatret. Men den gotiske effekt spredte sig meget videre end det. Mange af sam- og eftertidens forfattere lod sig påvirke af det sublime, det mørke, døden og kærlighedens dans og det overnaturlige i den moderne verden. Og når man snakker om det gotiske, kommer man ikke uden om Edgar Allan Poe.

De mest kendte af Poes værker er gotiske, en genre han skrev i fordi den var så populær blandt læserne. Han var især fascineret af døden og dens fysiske udseende, og det at være fanget, eller levende begravet. Det ser man i de meget kendte tekster *The Tell-tale Heart* og *The Black Cat*, begge fra 1843. I disse noveller er fokus skyld og vanvid i en person, der har forårsaget en andens død og efterfølgende muret dem inde/lagt dem ned under gulvbrædderne. Dog er Poe også fascineret af kærlighed og længsel, den romantiske side af den gotiske litteratur. Det ser man nok stærkest i digtene *Lenore* fra 1831, og hans mest kendte værk, digtet *The Raven* fra 1845.

Også i Europa vækkede de gotiske tanker genklang. Den franske forfatter Baudelaire opdagede Poes værker midt i 1840'erne, og stod for oversættelsen af Poe til fransk i 1852. Det er også let at spore indflydelsen fra Poe i Baudelaires digtsamling *Les Fleurs du mal* fra 1857. Begge var fascineret af det Onde i mennesket, det der driver en til at gøre det grimme og forkerte, et gotisk træk der går helt tilbage til *The Monk*. Begge var de også fascinerede af forestillingsevnen, som de begge så som noget måske ikke overnaturligt, men noget uforklarligt for mennesket. Baudelaires *Les Fleurs du mal* vælter sig stærke billeder af begravede brude og lig i kraftig forrådnelse, iblandet klassiske, næsten antikke motiver af dans, blomster og liv. Digtsamlingen fik ham anklaget for usædelighed, især på grund af de noget malende beskrivelser af erotik, og han endte med at betale en bøde. Men bogen blev alligevel en skandalesucces. Måske var dommen med til det?

Her til sidst vil jeg bruge et par minutter på Danmark. For faktisk er der et par af de danske nationalklenodier, der også har beskæftiget sig med det gotiske. H.C. Andersen er en af dem, og han flirter med det sorte og grimme i blandt andet novellen *Skyggen*, og den noget mere kendte *Den lille pige med svovlstikkerne*. Ligeledes har Karen Blixen elementer i sine historier, der kan ses som gotiske.

I.P. Jacobsen er i Danmark mest kendt for romanerne *Fru Marie Grubbe* (1876) og *Niels Lyhne* (1880), men ude i Europa, især i Tyskland, blev J.P. Jacobsen især efter sin død hyldet som visionær, og det kan man ikke fortænke folk i. Jacobsen er surrealist, impressionist, realistisk, historiker, folklorist og fantast – alle tingene på en gang- og nu kalder jeg ham så også gotisk forfatter. Det ser jeg især i novellen *Pesten i Bergamo* fra 1882, hvor det religiøse bruges som påskud for erotik og tortur (var der nogen, der sagde *The Monk*?) og i den noget mere kendte digt *En arabesk* fra 1868, som jeg nu vil læse anden strofe op af:

*I solvarme Egne
Vokser en sælsom Urt,
Kun i dybeste Tavshed
Under tusinde Solstraalers Brand,
Aabner den sin Blomst
I et flygtigt Secund.
Den ser ud som en gal Mands Øje,
Som et Ligs røde Kinder.
Den har jeg set*

I min Kjærlighed.

Kombinationen af død og fordærv lugter langt væk af det gotiske – og især sammenligningen af en sælsom urts blomst med et ligs røde kinder kunne være overskriften til et helt værk om det gotiske.

Den anden forfatter er B.S. Ingemann – jeps, salmedigteren. I hans bagkatalog, der først rigtig er blevet opdaget inden for de sidste 30 år, gemmer der sig en håndfuld af gotiske perler. Jeg vil læse lidt op fra den korte fortælling *Glasskabet*, der handler om en rig købmand, der for at undgå at betale brudepengene for sin kone tilbage, opstiller hendes balsamerede lig i sin stue, da der i ægteskabskontrakten står at han skal betale tilbage, når hun ligger i sin grav.

Det var netop Aarsdagen efter Konens Død, at han, efter en Afregning med sin Bogholder, erfarede hele sin mislige Stilling og at han fra en Millionair vilde være bragt til Betlerstaven og til Gjeldsfængslet, hvis han ikke inden næste Morgen kunde tilveiebringe en Sum af 40,000 Pund Sterling. Hans Ansigt blev dog uforandret ved denne Opdagelse. Med et koldt hoverende Nik gik han til sit Sovekammer. I sin balsamerede Kones Liigdragt havde han anbragt Diamanter til en Værdi af 50,000 Pund. Denne skat, som han, tværtimod sine kloge Kjøbmands-Principer, et heelt Aar havde ladet henstaae i Glasskabet, som en død Capital, tænkte han nu at gribe til, og - da han denne Nat temmelig silde gik til sit Sovekammer, drog han ikke, som sædvanlig, Gardinet for Glasskabet, men satte Lampen paa Bordet og aabnede Glasskabet, for at fratage Liget de kostbare Prydelser, der nu vare hans eneste Redning. I Ligets Øienhuler havde han ladet indsætte kostbare Saphirer; i deres Sted syntes nu dog, til hans Forbauselse, et Par matte Glasøine at stirre ud paa ham; og Diamanterne, som han hver Aften i et heelt Aar troede at have seet, kunde han ikke opdage.

Denne bid er så gotisk, at ligsafterne driver af den. Det ubehagelige ved at have en død i sin stue, kærlighedsforholdet der er blevet forretning, det måske overnaturlige der er ved at ske. Og glasskabet. Selve ideen om at udstille et lig på den måde er gyselig og gotisk.

Og med de ord, vil jeg runde af. Det gotiske lever i bedste velgående, og havde jeg haft mere tid, ville jeg både have nævnt Bram Stokers *Dracula*, Robert Louis Stevensons *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* og snuset lidt til den moderne gotik, der atter sniger sig ind i litteraturen, eksempelvis i Peter Tudvads *Manteuffel* (2016), eller Olga Ravns *Celestine* (2015).

Siden jeg var lille og så STAR WARS filmene har jeg grublet over, hvad der mon ville ske hvis Jedi-ridderne vandt over mørket og fik magten i universet. Hvordan ville de skabe et samfund? Hvordan ville de tackle døden? Og begravelser? Jeg satte mig for at skrive en fanfiktion, men man må jo ikke bruge universet STAR WARS' navne pga. rettigheder, så jeg har måtte omskrive en del. Det er så blevet til ZENIT-RIDDERNES univers:

Jo-Jo Blings' begravelse

af Madelin Wilian

De tre sole gik langsomt ned over byen Shangri-Tralala. Indigo blandede sig med gul og dannede grønne striber på den røde himmel. Traner stoppede deres parringsdans for at gå til ro ved bredden af Peblinge-søen, der som det eneste i byen havde beholdt sit gamle navn, før forandringernes tid. En lille buttet mandsperson, i gul heldragt med blåligt opsat hår, dukkede op som en mørk silhuet ved søens nordvestlige hjørne. Det var Høn Sola som gik sin sædvanlige aftentur. Som travl journalist på avisen Rene Nyheder havde han konstant hovedet fuldt af idéer og indfald, som spærrede for fokus.

Han var netop blevet bedt af Rene Nyheders redaktør om at skrive en nekrolog. Noget han ellers ikke havde problemer med, men nyheden om et sødt væsens død sendte chokbølger gennem hele galaksen. Den store mester, bøjger-bamsen Jo-Jo Blings, havde udåndet sit sidste suk i en frisorstol ... Høn ku' stadig ikke fatte det og var i fornægtelsesfasen... Indre uro som elektrisk pigtråd. Og så nyheden om den virkelige dødsårsag. Det ku' ikke være muligt! For at få ro til at skrive en nekrolog måtte Høn først tænke på noget helt andet.

Vandet var healende. En travetur rundt om søen og Høns hjerne var rensset. Problemløsninger var fundet, og al støj fordampet. Søen havde en interessant historie. Noget som Høn i sin videbegærlighed havde studeret i dybden. Den kunstige sø stammede tilbage fra middelalderen, hvor den, som opstået behov for vandløb til mølledrift, var blevet skabt af opdæmmed vand fra byens ådal. Et par tilstødende søer kom til, da behov for voldgrav og større vandforsyning meldte sig. I midten af 1900-tallet blev søerne droppet som vandforsyningskar pga. dårlig vandkvalitet, og blev da til fredede søer, hvor folk kom for at nyde gåture. Peblingesøen havde alene fået lov at bestå under den store ombygning år 2222, da styregruppen Skyblod havde organiseret den nye urbane plan. Udkants-Danmark smeltede sammen med landets by-hjerte og her blev anlagt de nye skov-, mark- og terrasse-områder med mindre landsbysamfund, som vi kender i dag. Den storby som dengang hed København, og som lå i ruiner efter fjerde verdenskrig 2215-2220, valgte man da at genopbygge som 'Shangri-Tralala' med færre huse og mere vild natur. Samme periode, hvor man flyttede den tunge industri til Mars for at komme forureningen til livs, reducere drivhuseffekten og samtidig gøre Mars' atmosfære beboelig ved at øge drivhuseffekten med metan og kuldioxid fra Mars-fabrikernes skorstene. Peblingesøen blev liggende som et artefakt. Den havde overlevet stormfloden 2027, ja sågar tørkeperioden 2190-2201, hvor den var blevet brugt som markedsplads og religiøse ceremonier, da tyrannen Quaron Bøf endnu holdt folket i sit jerngreb.

Høn gøs ved tanken. Fortidens voldsomme blodspor lyste stadig. Hvis ikke Jan Sola, Høns morfar, engang havde fået idéen om at besøge jorden på sin dannelsesrejse, havde Høn ikke gået her i det fredelige paradys rundt om så fin en historisk sø. Hvis ikke Zenit-ordenens rebeller modigt havde kæmpet, mod overvældende odds, mod mørke kræfters ondskab og til slut havde gendannet demokratiet på jorden, havde alt set meget anderledes ud. Hvis Quaron Bøfs hær havde sejret, ville 99,9 procent af jordens væsner nu være slaver, og ord som 'overenskomst' 'fritgående', og 'økologisk' ville være fortidslevn. Soldater ville være kloner af genmanipulerede muskelbundter, og ord som 'diversitet' og 'multikulturel tolerance' ville være støj i gamle bøger, som ikke fandtes længere i et verdenssamfund uden adgang til skole og uddannelse for de fleste. Det var godt, det ikke blev sådan!

Der havde været mange kampe vundet med ildkraft fra rumskibene Hyper-hyp og Galaxe-gås med modstandslederen Lene Skyløber og Kaptajn Stjernetåge fra Zenitordenen. Begge tætte venner af Jan Sola. Sammen med Jo-Jo Blings, selvfølgelig. Uden bamsedyrets ukuelige optimisme, ja nogle ville sige 'barnlige naivitet', ville ingen sejr være sket. Den største triumf af dem alle efter udslettelsen af Quaron Bøf havde været slaget ved Asteroidebæltet, hvor Shangri-Tralalas daværende borgmester Nathan Nadirs robot-hær endelig havde overgivet sig. Og dette havde ikke været muligt uden hjælp fra et par gamle deserterede veteraner fra Quaron Bøfs militær; 'Bøf-Kompagniet', som her samarbejdede med Zenit-riddere, om at skabe 'Zoom-Syndikatet', et galaktisk handels- og samarbejdsfællesskab med hovedsæde på planeten jorden. Nathan Nadirs overgivelse havde udløst borgerkrige i andre despotisk styrede samfund. Den antropocæne tidsalder blev erstattet af glasalderen, da to sole blev født af de kolossale eksplosioner fra disse planetære krige og strålede så meget varme ud, at der på jordens ødemarker naturligt blev dannet glasbjerge af sand. Dette skete i sommeren 2203, deraf navnet 'Glas-sommeren'. Glas var ikke før i jordens historie blevet brugt i så stor skala, i smykkeindustrien, til solpaneler, drivhuse og indgangspartier. Glas blev nu eksporteret til planeter, hvor der ikke fandtes siliciumdioxid og udgjorde sidste år 15 procent af planetens årlige BNP. Gennem årene blev der udviklet et stærkt samarbejde omkring glasindustri mellem jorden og planeten Laqliaz hundrede lysår herfra. Af importvarer værd at nævne var krystal-likør fra Qazon, 'Transroot' - gennemsigtigt træ fra Féz-Mechis. Fra planeten Inézga blev der importeret det populære bevidstheds-flænsende stof 'Flimmerdrøm', og fra det vildeste rum fik vi Praxyl, en form for hypermaterie, essentielt i rumfartøjsindustri.

Høns hoved kogte over med historisk data. Nej! Stop med alt det mylder. Og ikke flere piller med Flimmerdrøm. Høn kunne ikke sno sig uden om fakta. JO-JO ER JO DØD, DØD! Fat det nu! Nu sku' der forceret tankestyring til. Hvad mon de skulle have at spise til begravelsen? Hydro-kage?

Høn pillede ved sit lille glasvedhæng, som hang i en kæde om halsen. En krypteret nøgle, der indeholdt koden til hans køleskab. Med årene var han blevet fed. Det var lige meget, hvor mange flere Meta-kondrier han producerede i sin krop for at kunne tappe mere af kraften, det gjorde ikke noget ved vægten. Dobbeltthagerne voksede, og han brød sig ikke om det. De fik hans frisure til at tabe form. Glasnøglen var løsningen. Hvis han skulle have noget i køleskabet, måtte hans først stikke nøglen ind i droiden A2-I3, som alene ku' tyde koden. Droiden scannede derefter Høns tilstand, som kun fik adgang, når et reelt sultbehov meldte sig. Dernæst blev koden ændret igen.

Høn huskede historierne, han fik fortalt som lille, om morfars mange rejser med rumskibet "Parsec-spurven". Hvem havde troet, at han, den forældreløse gadetyv fra planeten Crozant, senere skulle blive til en galaktisk legende? Jan Sola, smidt ud af gymnasiet, dernæst kriminel og senere frihedskæmper. Jan Sola, der med sin belastede baggrund ikke havde meget fidus til new age teorier om en speciel universel kraft. Denne før så sarkastiske slyngel havde ikke desto mindre fået sig en åbenbaring under rejsen til den blå planet med dens luksuøse biosfære. Her havde han set mulighed for et nyt retfærdigt samfund. Med telepatisk kontakt til den gamle Zenitmester Totas ånd havde

han inspireret Zenit-ordenen til at sætte på jorden, hvor et nyt hovedkvarter blev bygget i klipperne på Bornholm, da man opdagede at øens undergrund var fuld af Herkimer diamant, som gav direkte adgang til kraften. Zenit-mester Per Ihell og Høns mor Anette Sola stod da for lærerplaner og byggetilladelser. Zenit-akademiet blev en velfungerende institution, som trænede latente kraftfølsomme i fred, retfærdighed og visdom, at levitere, telepatere, inddæmme mørket, spille Rommy og meget andet i Zenit-ordenens ånd. Åh! Høn huskede pludselig, hvordan Jo-Jo kunne snyde med sit nuttede bamsefjæs. Ih! Den snydepels og Rommy-røver! Høn kluklo og tørrede en tåre væk fra øjet. Nej! Sorgen måtte ikke æde hans hjerte op. Redaktøren fra Rene Nyheder stolede på hans professionalisme.

”Jo-Jo Blings var en klog og stærk kok ... Han var sød ... og blød ... og nu er han ... død...” Nej for Satan, det ka’ man sgu’ da ikke skrive ... Arh! Sikke noget lort!

Jo, Jo-Jo Blings var død og allerede steget op i ’Totalis’, reinkarnations-systemets tunnel. Han var i gang med Skrub-X1, det store renselsesbad, hvorfra alle værdifulde erfaringer fra seneste liv skulle samle sig til en lille diamant af talenter, til at gå videre med i en ny krop i en fjern galakse. Det var netop Zenitternes erfaring og viden om døden, som ’den-ikke-endelige-afslutning’, der havde givet Zenitterne mere kraft. Mørkets herskere havde været bange for døden. Hellere leve et hæsligt liv end at dø. Det var det, der havde ført Qaron Bøf og hans kumpaner til den mørke side af kraften, som Zenitter havde brugt år og generationer på at kontrollere til fordel for den lyse side.

Zoom syndikatet, det rene demokrati, var nu virkeligt og den fælles bevidsthed højt udviklet med Zenit-ordenen som spydspids. Obligatorisk fællesmeditation og tanke-styring havde virket, (de, som ikke mødte op, fik koldt styrtebad). Næstekærlighed havde sejret over grådighed. Dog var der en mørk plet, som Zenitterne ikke havde fået helt styr på at kontrollere endnu; hår-misundelse og frisurejalousi. Derfor var der en frisørsalon på hvert gadehjørne. Pop-up frisører, mobil-frisører, hjemmefrisører og rejsende håreksperter var overalt. Zenit-ordenen havde erkendt, at ved at forsøge at inddæmme og undertrykke hårjalousien ville den blot forværres. Det bedste for fællesskabet var at udleve denne brist, så den via erfaring ku’ transformeres til højere bevidsthed. Høn var stolt af sin frisure. Det var efter flere års hårkaos lykkedes ham at få sat sit hår så flot, at jalousien ikke længere stak så dybt. Han huskede med armod, hvordan han kæmpede med mindreværd som ungarbejder i Praxyl-minen på planeten Inézga. Det var godt af blive ældre og få mere hårvækst. Tiden arbejdede for ham.

Høn passerede en gruppe unge mennesker. Flere af dem bar solcellekasketter og frakker af brugte sammenpressede kaffebønner. Et par af dem var barberet skaldede. Høn vendte sig og stod længe og så beundrende på de skinnende isser. De var modige, de ny rebeller! Man måtte håbe, at deres oprør mod hårjalousien varede helt til næste generation. Så ku’ der for alvor ske en varig forandring. Han kom til at tænke på massehysteriet under det påståede pandemi-udbrud Panda-22. Dengang den brede befolkning var blevet tvangsbarberede af de siddende regeringer, og kun eliten måtte ha’ hårpragt. Dengang folk med værdier bestak sig til hår-tilladelse. Åh! Min gud! Jo-Jo Blings uden pels. Det var et uhyggeligt syn!

Høn hulkede. Ku’ ikke la’ vær’ med at slippe alle tårer fri. Hvordan være kreativ med ord, når minder om Jo-Jo snittede hans kranie op. Og så den nyeste nyhed om Panda-22! Hvor mange vidste det allerede nu? Hele verdenspressen?

Pandemien Panda-22 havde været et historisk vendepunkt. I 2219, et år efter slaget ved Nedre Galaksetåge, blev det afsløret, at verdenshelbreds-selskabet WHS og den magtfulde del af medicinalindustrien over flere tiår havde manipuleret med klodens befolkning. Ved hjælp af fake-news og overdrivelse af sygdommes alvor havde de fået hele den globale befolkning til at rette ind.

En ellers normal muteret influenzatype var blevet fundet i en Panda. På et laboratorium havde WHS forsket i denne type, og som mange andre ting som fluor og Coca-Cola havde de her fundet en kommerciel åre. At tage patent på en ny vaccine og få hele jordens befolkning til at tro på livsfaren ved en ny type influenza var årtusinders kup. WHS havde via medier og statsoverhoveder skruet influenzaen op til at være ekstremt farlig. De fleste dødsfald blev nu registreret som følge af Panda-22, selvom læger og sygeplejersker ikke vidste fakta. Der var reelt ikke flere døde end der plejede at være globalt, men angsten bredte sig for den mystiske influenza. Statsledere i alle lande røg med på pandemihistorien og tvang nedlukning af hele samfund og landegrænser for at inddæmme smitten. Man skabte røgslør via tågede ekspert-udtalelser. Alle gik i panik. Inflationen rasede. Folk hamstrede. Firmaer lukkede ned. Borgerkrige opstod. Alle dyr i zoologiske haver måtte slagtes pga. manglende indtægter og laves til billig spegepølse. Børn blev traumatiserede og afhængige af de antidepressiver, som WHS for længst havde sikret sig patent på at udvikle. Er det her dommedag? skreg nogle. ”Det er moder jords straf!” skreg andre. Og med skarp timing trådte nu den store WHS-Supermand ind med en nyudviklet vaccine, der skulle redde hele jordens befolkning. Denne vaccine skulle indsprøjtes med en nanosender til kontrol af hver borger. WHS’s nye globale hær i egen onde hånd. En hær til at styre i alle retninger. Smart var det regnet ud. Men til WHS’s overraskelse kom Zenit-ridderne dem i forkøbet. Ikke nok med at de afslørede det mørke komplot, men også hvem der i virkeligheden stod bag WHS. Det var ikke konspirationsteoretikernes hadeobjekt nr. 1, Dr. Bill Ahriman, som blot var endnu en marionet, men Borgmester Nathan Nadirs nevø, den helt igennem xenofobiske, luskede Qaron Bøf, forelsket i mørkets kræfter. MEN! Som med et flip med en mønt blev WHS’s grusomme planer ødelagt. Flere hændelser ledte op til Zeniternes endelige sejr.

En af dem var, da langskæggede Zenit-mester Ole Azimut viste karakter, den anerkendte underviser i Para-lyo. En teknik, hvor man gør sine modstandere svimle og søvnige. Ole Azimut havde instrueret en hel hær i Para-lyo som kaldtes DREAM-TEAM 33. Dette var det blide våben, der blev brugt af WHS og alle i deres ledtog. Dream-Team-33 gjorde hele byer til søvngængere. I den fælles forvirring fik Zenit-ordenen nu et vindue til at udsprede ny ikke-voldelig propaganda om det nye retfærdige samfund; DEN RENE REPUBLIK, en altfavnende galaktisk demokratisk samfundsmodel, som pga. timingen straks tiltrak sig fæller fra Superklynge Syd og Mælkevejsregionen, til Galaktisk Top og Det vildeste rum. Handelsfællesskabet ZOOM SYNDIKATET blev grundlagt, og medlemmer indgik fælles nedrustning til fordel for det største fællesskab endnu set i universets mange multi-parallelere. De efterfølgende år blev der forhandlet mange praktiske foranstaltninger på plads. Bl.a. Zoom-Pesis, den galaktiske fælles møntfod, afskaffelse af al privat ejendom og arv, obligatorisk ung-arbejde for alle, samt eftergivelse af al kolonial gæld og erstatninger til overlevende før-slaver og deres familier, alt dette vedtaget med konsensus blandt alle medlemmer af Zoom Syndikatet.

Og til alt dette havde Jo-Jo Blings smurt madpakker. Verdensfreds-helte-madpakker. Høn slikkede sig om munden. Og nu! Ingen rum-deller med skysovs a la Bling... Alle forsøg på at efterligne Jo-Jos mad var mislykkedes.

”Jo- Jo Blings var en klog og stærk kok”... og hva’ så ...? Hvad sku’ han skrive? Slet intet om den virkelige dødsårsag? Høn gennemgik i tankerne processen med Jo-Jo’s død.

Jo-Jo Blings havde blot rallet svagt i frisørstolen, da døden indtraf. Frisøren havde chokeret færdiggjort sit arbejde med bølgepermanent og lyse striber. Man havde først troet, det var en naturlig død. Bamsen var trods alt oppe i årene. Men ved observationen fandt man til sin store overraskelse virus fra Panda-22. Alle kendetegn passede på den gamle påståede fake-virus. Indtørring af indre organer og størknet blod. Lægen var faldet om på gulvet i angst-kramper. Alle andre tilstedeværende mistede straks evnen til at tale. En virus-nyhed, som man skulle tro ville

skabe panik og rydde alle avisforsider. Det var bare ikke sket endnu. Det var, som om alle lå i en slags sorg-lammelse. Tabet af bamsedyret fyldte ALT i den fælles bevidsthed. Dødsårsagen var - ligegyldig. Høn tørrede begge øjne og rettede på håret. Jo-Jo var død! Punktum. Andet kunne Høn ikke overskue. Panda-22-nyheden ville Rene Nyheder måske give lidt spalteplass efter sørgeperioden, (måske i et anonymt læserbrev) og måske slet ikke. Høn ku' ikke holde ud at tænke på mere lige nu. Begravelsen var på lørdag, og Høn var blandt de få inviterede til ceremonien i Zenit-katedralen på Bornholm. Overalt på kloden planlagdes mindefest i en hel uge. Medierne ville eksplodere med dækninger herfra. Det var vigtigt, at alle børn og unge blev bekendte med denne store bøjgers liv og levned.

Nekrolog

Jo-Jo Blings var en klog, stærk og dygtig kok. Æret være hans minde! Frihedskæmperen fra planeten Bøjgien, der altid udviste samfundssind og overskud til at hjælpe de svageste og udvikle nye færdigheder til det sidste. Specielt omrørt majonæse og kreativt drys på kartoffel. 352 år manifesterede Jo-Jo Blings sig i sit pelsede hylster. Nu havde dette hylster udlevet sit potentiale og tiden var kommet til, at Blings sjæl vendte tilbage til den kosmiske mikrobølgebaggrund for herfra at kunne sende lys til os efterladte ...

Høns hårpragt blafrede i vinden, oplyst af månen. En topopsats af blå og gule strå på søjler af sølv, plysbarberet i siderne med blå skotske tern som bundmønster og drys af pink neon prikker.

En løber kom springende forbi ham. Ud af øjenkrogen fik Høn glimtet af en hårpragt uden lige. Afbleget mikrofonhår sprayet med Zenit-ordenens logo i blå. Det stak i maven på Høn. Skulle han overgå denne hårpragt, måtte han omtænke. ”Aha!” udbrød han højt. Og i et nu blev han irriteret på sig selv. Høn forstod, at han stadig blot var elev og langt fra mester. Teleportering, diplomati og almindelig goodwill havde han styr på, men evnen til tankestyring svigtede i et anfald af primitiv hårjalousi. Det var pinligt, men forventeligt. Og han var ikke bedre end alle andre. Langt fra ...

Jo-Jo Blings kunne ikke have valgt et bedre tidspunkt at dø, for på begravelsesdagen sprang anemonerne ud i Zenit-katedralen, skoven med de ranke birketræer, hvis kroner svajede rytmisk mod en klar og lysegrøn himmel. Det var, som på forhånd aftalt mellem dem, at tusinde solsorte satte sig i trækronerne og fløjtede enstemmigt. Ti slag blev slået på en gong-gong af Zenit-præsten, som i dagens anledning havde en lilla kimono på med gul krave. Frizz-bandet De Funky Komethaler spillede hittet ”Two Parsecs From Paradise”, som man under Quaron Bøfs styre blev henrettet for at spille pga. den samfundskritiske lyrik. Wipz-horn-spilleren Pip Tunka truttede en frenetisk solo, der lød som en mellemting mellem en hvalros og raslende bøgeblade. Hele skoven gyngede, derefter var der stilhed i et par minutter, før Zenit-præsten talte til forsamlingen. De stod i en cirkel omkring den ovale kurv af pileflet, hvor bamsens tomme hylster lå. De var der alle sammen. Nære venner af Jo-Jo Blings. Både fysisk og som mere sfæriske tilstedeværende ånder, det afhang af hver enkelts evne for mutering og teleportation. Tota, Jan Sola, Lene Skyløber, Per Ihell, Kaptajn Stjernetåge og Anette Sola hang som små flimrende pletter af farvet lys over en mere solid gruppe af nulevende venner, deriblandt Jo-Jo Blings frisør og Høn Sola, som i dagens anledning havde sat sit hår med farvede lysdioder og fjer fra en sumphane.

”Vi sørger denne dag over tabet af en kærlig ven og stor mester og glæder os over, at denne rene sjæl nu går videre i det store kredsløb. Hvil i fred, du store bamse, Jo-Jo Blings. Stjernekræft til dig! Må dit lys leve videre i os efterladte som kraftkilde til at fuldføre vores missioner, indtil vi igen alle genses i den store krafts multivers-midtpunkt.”

Herefter blev der klappet, stampet og grædt. Præsten lavede en kreds ved at tage de nærmeste i sine hænder for at danse rundt om pilefletkisten. Høn Sola mærkede sorgen over vennens død fortrænge hårdjalousien. Han gav efter og frigav tårer, mens han krammede de andres hænder i dansen. En féz-mechinsk trætromme lød taktfast med synkoperet rytme, og Frizz-bandets blæsere fulgte trop med en melankolsk melodi. Herefter var der en fælles forvirret stemning, da øl og blåmælk blev delt ud. Præsten tændte et par store fakler, hvorefter folk og ikke humane-væsner satte sig ned for at dele minder om bøjger-bamsen. Der blev kastet et par beats af DJ-Tractor Beam fra Bobs Bistro, der svævede i galakseyderkanten. Tilslut blev det droidebandet De Rullende Robotter's tur til at hylde pelsdyret. Og til det livlige nummer "Don't push my buttons" eksploderede farvestrålende fyrværkeri ud i galaksen. Høn Sola tog en slurk af sin blåmælk og lukkede øjnene.

"Vi ses igen pelsdyr, vi ses igen!"

DØDEN SELV KAN TIDS NOK DØ

Af Klaus Æ. Mogensen

I sine historier citerer den amerikanske horrorforfatter H.P. Lovecraft (1890-1937) et digt fra sin fiktive bog Necronomicon: "That is not dead which can eternal lie / And with strange aeons even death may die," eller i Jakob Levinsens danske oversættelse: "Det er ej dødt, som evigt ligger hen / Og døden selv kan tids nok dø igen." Det er den sidste del af digtet, jeg vil tage udgangspunkt i her: Tanken om at vi med tiden kan afskaffe døden og leve evigt. Mindre kan også gøre det, og målet i første omgang er ikke at leve evigt, blot vilkårligt længe, altså en afskaffelse af alderdom som dødsårsag.

Drømmen om et evigt liv har eksisteret lige så længe som mennesker har fortalt historier til hinanden. Guder opfattes typisk som evige (om end ikke altid udødelige), og i den ældst kendte nedskrevne narrative tekst, Gilgamesh-eposet, bliver helten lovet evigt liv, men er så uforsigtig at lade en slange spise de frugter, der skulle have holdt ham evigt ung. Surt show. At drømmen stadig lever i dag, kan ses i populariteten af historier om sexede, udødelige vampyrer. Men måske kan drømmen snart blive til virkelighed.

Jeg er primært fremtidsforsker og sekundært forfatter af science fiction, og i begge sammenhænge holder jeg øje med hvad videnskaben siger om muligheden for at forlænge livet, nu og i fremtiden. Lad mig sige det lige ud: Der er ikke noget der tyder på at vi kan nøjes med at spise udødelighedspiller eller drikke af Ungdommens Kilde hver dag. Aldring er en kompleks størrelse med mange komponenter. Men det betyder ikke at vi er magtesløse over for aldring. Et stigende antal forskere, med alderdomsforskeren Aubrey de Grey i front, mener at vi skal holde op med at betragte alderdom som noget naturligt og i stedet se det som en sygdom der kan kureres. De Grey nævner syv biologiske faktorer, der især er ansvarlige for aldringen af vores celler, og mener at vi er på vej til at kunne behandle alle syv, blandt andet med stamcelleterapi. Han erkender dog at der skal mere til for helt at afskaffe alderdom, men det vil være et stort skridt på vejen.

En væsentlig faktor i aldring er at vores DNA bliver forringet, hver gang cellerne i vores krop deler sig. Den gode nyhed er at der findes et stof, der kan forhindre denne forringelse. I et forsøg for nogle år siden blev mus via genterapi gjort i stand til selv at producere dette stof. Mus, der fik behandlingen som voksne, viste sig at leve 50 % længere end normalt, og mus der fik behandlingen som fostre, levede dobbelt så længe – og kan i teorien overføre egenskaben til deres afkom. Det er et meget lovende resultat. Hvis jeg fik behandlingen i dag, kunne jeg måske se frem til at leve 130-140 år. Forskerne bag forsøget har næppe kunnet stå for fristelsen til at give sig selv behandlingen, trods de farer der er forbundet med genterapi.

Der er andre interessante forsøg med mus. Lad mig nøjes med at nævne et enkelt. For en del år siden forbandt forskere blodsystemerne af unge og gamle mus, og dette viste sig at forynge den gamle mus. Muskler og hjerte blev stærkere, og musens hjerne syntes også at blive bedre. Tilsyneladende var der noget – vi ved ikke hvad – i den unge mus' blod, der foryngede den gamle. Inspireret af dette resultat er flere virksomheder i dag begyndt at betale unge mennesker for blod, som så – for en ikke uvæsentlig pris – bliver injiceret i ældre menneskers kroppe, så de kan håbe på foryngelse. Det siges at blandt andre David Bowie modtog denne behandling, men det fik han som bekendt ikke så meget ud af. Behandlingen baserer sig da også kun på den ene halvdel af resultatet fra det oprindelige forsøg. Det viste sig nemlig også at den unge mus i forsøget blev gammel før tid. Foryngelsen af den gamle mus handlede tilsyneladende lige så meget om at få fjernet skadelige stoffer i det gamle blod som at få et tilskud af ungt blod.

Vi kan nu forestille os en dystopisk fremtid, hvor rige og magtfulde mennesker som vampyrer bytter blod med unge mennesker, der til gengæld mister deres livskraft. Men sådan behøver det ikke være. Når man engang får identificeret hvad der er for stoffer i blodet, der har de gavnlige og skadelige virkninger, kan man meget vel gennem medicin eller genterapi tilføje de gode stoffer og undertrykke de skadelige – og så er vi kommet meget nærmere udødelighed. Selvfølgelig med forbehold for cancer, demens og andre lidelser forbundet med alderdom; men den slags bliver der også arbejdet på at behandle.

Med alderen bliver vores hjerter, lunger, nyrer med mere svagere og kan helt stå af, og i mangel på donororganer kan det betyde døden. Dertil kommer at organmodtagere er nødt til at tage immundæmpende medicin resten af livet – og det gør patienten mere sårbar over for andre lidelser. Det problem kan muligvis løses ved at dyrke organer fra en patients egen stamceller; noget man er kommet langt med at gøre (på mus). Sådanne organer vil være 100 % genetisk kompatible med patienten og vil formentlig ikke blive afstødt af immunforsvaret.

Men hvorfor nøjes med sårbare naturlige organer når det er muligt at lave endnu bedre kunstige organer? Allerede i dag får patienter indopereret kunstige hjerter, der kan holde dem i live, indtil et passende donorhjerter bliver tilgængeligt, og inden for få år har vi sikkert kunstige hjerter, der er lige så gode som biologiske – måske endnu bedre. Med tiden vil vi løbende kunne udskifte vores naturlige organer med kunstige, som vi siden kan opgradere til bedre modeller. Spørgsmålet er så hvor meget af kroppen der kan skiftes ud før man holder op med at være et menneske og i stedet bliver en robot. Kan selv hjernen skiftes ud med tiden?

Det bringer mig så til muligheden for at overføre sin bevidsthed til en computer, så man kan leve evigt i en virtuel virkelighed. Nogle teknologientusiaster forestiller sig at det snart vil være muligt når deres biologiske krop siger stop. Denne form for virtuel udødelighed er måske ikke helt umulig, om end man må spørge sig om ens bevidsthed faktisk lever videre i den virtuelle verden eller om man blot skaber et program, der ikke kan skelnes fra en ægte bevidsthed. Måske vil fremtidige magthavere tilbyde gratis upload til alle, der har lyst, som et tiltag til at skaffe sig af med uproduktive borgere.

Mange af os lever næppe længe nok til at få evigt liv, men det kan man muligvis sikre sig mod. Flere virksomheder tilbyder at nedfryse din krop når du dør, eller endda før – en proces kaldet kryonik eller biostasis. Så kan det være at nogle i fremtiden kan genoplive dig og kurere din alderdom og hvad du ellers måtte fejle - hvis de da ellers føler sig forpligtet til det. Et åbent spørgsmål er om dit sind vil overleve nedfrysningen lige så godt som din krop, men man har da lov at håbe.

For at opsummere er drømmen om et evigt eller stærkt forlænget liv muligvis inden for rækkevidde inden for dette århundrede, måske endda inden for nogle årtier. Vi behøver ikke finde hele løsningen på én gang. Hvis vi kan forlænge livet nogle årtier, vil der nok i mellemtiden blive udviklet nye metoder til at forlænge det endnu længere og bedre, så man ikke bare forlænger alderdommen, men også ungdommen. Det kan så have andre problemer, ud over overbefolkning. Når samfundets elite kan leve evigt, vil der ikke længere ske nogen naturlig udskiftning i samfundets top. Det bliver et gerontokrati, et alderdomsvælde, men et hvor de gamle aldrig vil dø. Er det en ønskelig fremtid? Og hvis ikke, er udødelighed – hvor tiltalende det end måtte være for individet – noget som vi som samfund bør ønske os?

SPØRGSMÅL TIL DØDSPANELET 2020 - De 4 A'ers død.

Døds-panel; Præst, Thomas Høg Nørager, imam, Ahmet Polat, buddhist, Helen Munch-Petersen og soldat Christian, 'Krølle' Pedersen. Debat om døden, det at slå ihjel og livet efter døden.

Til soldaten:

1. Der er en tynd grænse mellem drab og selvforsvar. I Danmark sender vi én som dig til Afghanistan. Det er nemt at lade andre om det hårde arbejde; soldaterne, og så går vi selv fri som uskyldige, danske borgere. Har du haft tanker om dette?

2. Du har modsat mange af os, været meget tæt på døden. Har du haft tanker om dette, når du har set mennesker tæt på, dø i krig?

Til buddhisten:

1. Kan du fortælle lidt om de buddhistiske) traditioner ang. den fysiske død. Der er en tradition med at man ikke må røre ved et menneske flere timer efter dødens indtræf, er det korrekt, og hvorfor?

2. Hvad er det rigtige at gøre hvis man bliver angrebet og truet på livet?

Vil man så forsvare sig og sine nærmeste? Der er eksempler på at f.eks. i Myanmar, tidligere Burma, har såkaldte buddhister angrebet et muslimsk mindretal, med både vold og drab til følge.

Mange ryster på hovedet over at folk som f.eks. Dala Lama snakker om ikke-vold. Nogen mener at det ikke er realistisk i en voldelig verden. Hvad tænker du?

Til imamen:

1. Hvad sker der efter man er død?

2. Der er sikkert mange her blandt os, der ikke ved så meget om muslimske begravelser.

Kan du nævne nogle smukke traditioner du har lyst at fremhæve ved sådan en?

I den kristne kirke nævner nogle f.eks. salmesang.

Til præsten:

Da Jesus blev korsfæstet hang der også røvere og mordere til korsfæstelsen. En som, ifølge Lukas, var oprører og morder - En Jødisk Rabbi, ved navn Jesus Barabbas, som der er mange teorier omkring. F.eks. teorien om at jøderne krævede ham frigivet i stedet for Jesus, for at man så ku' give jøderne skylden i stedet for romerne for mordet på Jesus Kristus.

Man er ikke sikker på Barrabas forbrydelse, men nogen mener at han var en af Jesus' tilhængere og at han hjalp Jesus (som selv blot brugte pisk af reb, ifølge Johannes), med at rydde templet og i den forbindelse tog Barrabas menneskeliv. Der måtte nemlig have været kraftig modstand. Der regnes med ml. 10-20-000 mennesker som skulle drives ud. Der lå en romersk fæstning ved siden af templet med ca. 500 soldater. Der blev solgt offerdyr i templet og en del af overskuddet gik til templet, så mon ikke det har været kraftig modstand fra de handlende og soldater? Her er teorien så, at Barabbas har været en af dem der slog ihjel under oprøret. Jesus kunne ikke have gjort oprør uden hjælp fra nogen som Barabbas, som muligvis ikke har ønsket at ville slå ihjel, men i kampens hede er kommet til det.

Han bliver kaldt banditten og morderen. Men er det ikke i virkeligheden en frihedskæmper han er? og er Jesus ikke medvirken til drab, hvis historien altså er korrekt?

OVERSIGT OVER ALLE 5 DØDS-EVENTS 2017-2021

Gys i den gamle kirke
HALLOWEEN FOR VOKSNE D. 31 OKT. KL. 21-02
LITERATURHAUS, MØLLEGADE 7, 2200 KBH N.

GOTISK QUIZ

LITTERATUR,- MUSIK,- LYD,- OG LYS -EVENT.
Leonora Christina Skov, Erwin Neutzsky-Wulff, Peter Adolphsen, Nils Grøndahl, Amdí Silvestri, Carina Evytt, Jeppe Brixvold, Nina Hessellund, Mikkeline W. Gudmand-Høyer, VokaKILLER, Dansk Horror Selskab, Bech & Daumiller, m.fl.

Facebook: søg:
"Gys i den gamle kirke."
Late raven tickets i døren: kr 120,-
Forsalg: Billetto.dk

STATENS KUNSTFOND
drømme & co events

POE Karaoke

After screaming i gotisk bar

NORDISK DØD

Allehelgensaften
31.10.2019 - kl. 18-24

DRØM & CO

Medvirker:
Bech & Daumiller
Jette Arngren
Benedikte Møller Pedersen
Rune Rasmussen
Olevis Vibe
Jeppe Rasmussen
Madsen's Søsterne
Therese Høj Møller
Rasmus Rasmussen
Kasper Linder
Andi Silvestri
Mikkel W. Gudmand-Hoyer
Allers Jørgen Mogensen
Karin Østergaard
Og indlæs os
Andi Christensen Eide
Amalie Steen, K.S. Mogens
Sørensen & Jensen, Mette Søndergaard

for salg billetter:
billetter.dk
eller købes i døren

STATENS KUNSTFOND

DRØM & CO

DE 4 A'ERS DØD

Gys i kirken = 4

KONCERTKIRKEN
Blågårds Pl. 6A, KBH N

Allehelgensaften 31.10.2020 - kl. 18-24

Et litterært multimedialevent om døden - Halloween for voksne. On debut i Asia, Afrika, Australien og Arabien.
Forfattere: Jimbo Jon Fong (Kina) - Sindora Dilla Sory (Afrika) - Kirsty McBurnett (Australien) - Sahar Moudou (Arabien) - Dina Steemballe (DK)
Dedspanel med præst: Thomas Høj Nerager, fremtidsforsker Klaus Æ. Mogensen, buddhist Leif Andersen og bededame Sille Kongstad.
Musik: Sora Bekker & Niall Griffin - Lærde musik: Rasmus - Og indlæs os: Tom Kristiansen
Nostalgier: Mikkel W. Gudmand-Hoyer og Andi Silvestri - Lyd: Jette Bech & Daumiller - Tembar - DeM-Memes-Workshop - m.m.
En Trause & Co produktion 2020

for salg billetter:
billetter.dk
eller købes i døren

STATENS KUNSTFOND

for salg billetter:
billetter.dk
eller købes i døren

FREMTIDENS DØD

31.10.2021 KONGERTKIRKEN, KBH N

GYS I KIRKEN

Det sidste litterære kunst-event om døden udforsket fra alle vinkler

Medvirkende: Fremtidsforsker Susan Blackmore.
Forfattere: Kim Fupz, Svend Åge Madsen, Ursula Andkjær Olsen, Gudrun Østergaard, Madelin Wilian, Andi Silvestri.
Dedspanel: Præst Thomas Høj Nerager, fremtidsforsker Klaus Æ. Mogensen, buddhist Leif Andersen og bededame Sille Kongstad.
Musik: Spøjderrobot, Dans: Tora Balslev.
Live drawing: Halfdan Præst.
Lys og lyd: Bech & Daumiller.

ÅRETS TVEPRØV UDDELES TIL EN PERSON, DER HAR TVEVET MARKANT OM EMNET DØDEN

TEMABAR WORKSHOP MED A I

LITTERÆRE PRÆMIER FOR MERKELIGE SCI-FI UDKLÆDNING!

DRØM & CO

for salg billetter:
billetter.dk
eller købes i døren

STATENS KUNSTFOND

NORRØD LOKALUDVALG

17:30 - 22:00
Program på koncertkirken.dk

Gys i kirken 1. Gotisk død - 31 okt. 2017. LiteraturHaus, KBH.

Forfattere: Leonora Christina Skov, Amdi Silvestri, Jeppe Brixvold, Erwin Neutzsky-Wulff, Peter Adolphsen, Carina Evytt, Madelin Wilian, Nina Hesselund, Amdi Silvestri. Musik af Nils Gröndahl, kor: VokaKILLER. Lys og lyd: Bech & Daumiller.

Kort sammenklip fra eventet: https://youtu.be/G_TWi0UbVsl

Gys i kirken 2. De dødes dag - 31. okt. 2018. LiteraturHaus, KBH.

I samarbejde med Ckultura og kulturcentret assistens om HUSK MIG - DE DØDES DAG FESTIVAL. Den sydamerikanske døde-kultur

Medvirkende forfattere: Suzanne Brøgger, Jeppe Brixvold, Efrin Gonzales. Jesper Lützhøft, Edith Hernandez.

Madelin Wilian, Amdi Silvestri, Edith Hernandez.

Antropolog Regnar Kristensen fortalte historien bag El dia de los Muertos.

Forfattere fra forfatterskolen: Rasmus Theisen, Sebastian Jezewski Sommer, Anders Gamst Skov, Rasmus Schrøder Daugbjerg.

Dansk PEN præsenterede et udvalg af mexicanske digteres protestdigte med Jens Lohmann og Karsten Pharaos.

Mariachi på dansk!: Gunni Torp og trompetisten Ruthanna.

Dødspanel med præst Thomas Høg Nørager, shaman Angajoq Nattoralissuaq, psykolog Bo Snedker Boman.

Mexicansk alter, samt forklaring på symboler. Sugarskull-Workshop. Dance macabre og Dj Tanja Skov. Pan de Muerte og Tequila.

På Assistens kirkegård: Dans og performance, samt breve fra døde københavnere (indsamlet fra Det kongelige bibliotek) og tagetes-have på fællesgraven. Oplæsning af afdøde Michael Tao på de hjemløses grav af Hus forbi's redaktør Poul Struve Nielsen.

Lys og lyd: Bech & Daumiller

Kort sammenklip fra eventet: <https://youtu.be/etkuEqr2BLQ>

Gys i kirken 3. Nordisk død - 31. okt. 2019. LiteraturHaus, KBH.

Medvirkende: Nicolaj Stochholm, Anders Jørgen Mogensen, Kamilla Löfström, Katrin Ottarsdottir, John Angajoq, Rasmus Daubjerg, Benjamin Weber Pedersen. Tekster af: Johannes V. Jensen, Amalie Skram, Astrid Ehrencron-Kidde, Morten Søndergaard, Madelin Wilian, Amdi Silvestri.

Epitaf-workshop. Temabar: Øl og Vegansk smørrebrød. Musik: Quarin Wikstrøm.

Paneldebat om døden med bededame, graver og præst; Lotte Søegaard, Ingebjørg Torgerson, Thomas Høg Nørager.

Lys og lyd: Bech & Daumiller.

Kort sammenklip af event: <https://youtu.be/YYsHtzSlo60>

Gys i kirken 4. De 4 A'ers død – 31 okt. 2020. Koncertkirken. KBH.

Døden set fra Asien, Afrika, Australien og Arabien.

Kunstnere og forfattere: Jimbut Jun Feng (Kina) , Ditte Steensballe, DK (et vestligt syn på den eksotiske død), Tora Balslev, Yael Gaathon, DK (dansere, butoh/japan inspireret), Sahar Mandour (Libanon) Ibrahima Diallo Sory(Afrika), Kirstyn McDermott, (Australien). DJ: Rumpistol. Tekster af Tom Kristensen. Toastmastere: Amdi Silvestri og Madelin Wilian. Lys og lyd: Bech & Daumiller.

Dødspanel; Præst, Thomas Høg Nørager, Imam, Ahmet Polat, Buddhist, Helen Munch-Petersen og soldat Christian, 'Krølle' Pedersen. Debat om døden, det at slå ihjel og livet efter døden.

Døds-Memes-Workshop.

Lydmontage: Verdens ældste fortælling fra Australien, om hvordan døden blev til. Indsamlet og bearbejdet af Drøm & Co. Film: Ingebjørg Torgeson. Animation: Madelin Wilian

Video med den første jordiske fortælling om døden, fortalt af Troels Bech

<https://www.youtube.com/watch?v=WisNJVN4HvA&t=289s>

Gys i kirken 5 - Fremtidens død, 31 okt. 2021. Koncertkirken. KBH.

Forfattere: Kim Fupz Aakeson, Svend Åge Madsen, Ursula Andkjær Olsen, Gudrun Østergaard, Klaus Æ. Mogensen, Susan Blackmore (GB), Madelin Wilian, Amdi Silvestri.

Dans & performance: Tora Balslev,

Musik: Spejderrobot

Livedrawing: Halfdan Pisket

Dødspanel - medvirkende: Præst Thomas Høg Nørager, Buddhist Leif Andersen, Bededame Sille Kongstad, fremtidsforsker Klaus Æ Mortensen.

Workshop med AI

Årets tøveprik 2021 (gives til en kendt person 80+, der har tøvet markant om emnet døden). Lys & Lyd: Bech & Daumiller.

Svar på Calaveras-spørgsmål: 1: Lars Løkke 2: Nødlandsholdet